

د ولسمشر تاريخي بدنامي (ډيورنډو گرښه)

هر هغه واک ته چې تاريخي بې تکلي وخت او شې تر
قيامه پورې په دغه طوق لاندې د هغه په غاړه کې
پروټ وي، تاريخي شرم دانسي يو تور دغ او ناوړه
بدنامي ده، که د يو هېواد ولسمشر، يا د هېواد کوم
بل لوړ پوړی چارواکی يو ځل بدنام شو، نو په هېڅ
صورت به ځان په داسې توگه نه کړای شي، تر څو دا
نړۍ وي دده نوم به په بده يادېږي...

پدې گڼه کې...

- د ولسمشر غني تاريخي بدنامي (ډيورنډو کرښه)
- دولس گرامه ماغزې د جگړو د کلونو محکم
- د لندې لويديز د قاچاق د مخنيوي لپاره...
- سر بې هوري په دمعان لم بې انگ دی
- څنگه کولای شو مثبت فکر وکړو؟
- دروفجنو ژمنو، هېواد بحرالي کړ
- چې دا دغا ده که ښه؟!؟!!
- موجبات بيماري روانی
- د ژوند وړې لارښوونې
- سوله مو لجره کړې؟
- مردم، خشکين ادا
- د قسه خوانی مری
- د بلاگلو مياشت
- د نوماند منطق
- سيکولاريزم

Internet Services
Through Fiber Optic

Wireless
Communication

Data Center Engineering
and Design

IT Infrastructure
Solutions

Storage Solutions

High-Availability

Web-based Information
Solutions

House No. 151, Mayans Street on Sherpur Main Road
+83 (0) 20 22 13 21 - 4 | info@io-global.com | www.io-global.com

سرکونه ملي نواميس دي

سر کونه ښايي يوازنی قيمتي بېخېښا وي چې د ډبرې لري نه باملرني له کبله له منځه ځي او دا يوازینی بېخېښا يا
زېربښا ده چې تقریباً د ټولني هر فرد نړي گټه اخيستی شي.
په لوړه لړۍ کې د يوه کيلومتر سرک د جوړولو قيمت له ۲.۵ ميليون ډالر و تر ۵.۴ ميليون ډالر و پورې (د سرک
پراخوالي ته په کتو) تخمينېږي. ښايي په افغانستان کې هم د يو کيلومتر سرک د جوړولو قيمت د ۲ ميليونه ډالرو
شاوخوا وي، ليو اوس ناسې اټکل وکړئ چې زموږ سر کونه څومره قيمتي سرمايه ده او موږ څومره ماشومانه چلند ورسره
کولو...!

ORZALA NATURALS تبی، طبیعی، گیاهی

Between Street 3 & 4, Talabat, Paband, Kabul, Afghanistan
Kart-a-4, Next to Allama Higher Education Institute | 0799143113

Good Life Fitness & Gym

محمد یار د تېلو پمپ ته څېرمه، د سلیمانخېل پلازې وروستی پوړ.
0786179129 - 07780650

ملي فريضة

سرکونه د عام المنفعه ځايونو په سر کې راځي. د سرکونو ساتنه، پرې پاملرنه او سمه جوړونه د ملي نواميسو برخه گڼلی شي...

زموږ په هېواد کې د سرکونو رغول او ساتل له لويه سره ستونزې لري. لومړی د سرکونو په جوړولو کې د سرک جوړولو پروژې داسې شرکتونو ته ورکول کېږي، چې يو مخ يا د سرک جوړولو سابقه نه لري او يا سرک په داسې بڼه جوړوي، چې عمر يې د کلونو پرځای ايله يو څو مياشتې وي...

په نورو هېوادونو کې د سرک جوړولو تر څنگ د سرکونو څارنې او بيا بيا د خرابو شويو ځايونو د جوړولو ځانگړي ټيمونه وي، وخت پر وخت د سرکونو څارنه او بيا کتنه کوي او که اړتيا وي، اړوند چارواکي پرې خبروي او د سرک د خرابو شويو او يا له خطر سره مخ شويو برخو غم خوري...

دا چې د هر کيلو ميتر سرک پر جوړولو ميليونونه ډالر لگېږي، پکار ده له لومړي سره د سرک جوړولو پروژه داسې شرکتونو ته ورکړل شي، چې تر ټولو ښه گړنتي، ښه نرخ او د سرک جوړولو سابقه ولري...

زموږ په هېواد کې تر دې دمه تر ټولو ښه جوړ شوي سرکونه، هغه سرکونه دي چې بهرنيو شرکتونو ساز کړي دي، پاتې نور چې د عمر گړنتي يې پېنځلس يا شل کاله وي، په يو څو کلونو کې له منځه تللي او بيا رغولو ته سخته اړتيا لري، چې له بده مرغه زموږ چارواکي هم د سرک په جوړولو او هم يې په ساتلو کې خورا بېخوره دي...

د سرکار تر څنگ ولس هم د سرک ساتلو پوره پوره مسووليت لري. دلته چې سرک جوړ شي، په هره کوڅه کې د هر کور مخې ته غټ جمپ جوړ کړي، يا د کور ټولې اوبه سرک ته را وباسي، دا په داسې حال کې چې جمپونه سرک خرابوي، ځکه له هر بړيک نيولو سره پر سرک بوج راځي او ددې خطر پيدا کوي، چې له جمپونو سره نژدې سرک کېني او يا کندي پکې جوړې شي. بل اوبه سرک له منځه وړي، چې له بده مرغه دلته دې ټکي ته هېڅوک پام نه کوي، د سرکونو پر سر موټر شويانې جوړوي، د کور اوبه عمومي سرکونو او عمومي کوڅو ته را باسي او په ډېره لږه موده کې سرک له منځه وړي... بله ستره ستونزه د بار وړونکيو موټرو د وزن نه کنټرول دي، چې پدې برخه کې د چارواکيو بېخوري ستر خيانت او د ملي عام المنفعه پروژو د له منځه وړولو په معنا دي... پدې هيله چې هم چارواکي او هم ولس ددې سترو ملي عام المنفعه ځايونو په ساتنه او رغونه کې ونډه واخلي...

اوربند

رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا
شماره چهاردهم و پانزدهم، ۱ / دلو / ۱۳۹۷

نيولیک

- سر يې هورې په دماغان لم يې اټک دی / ۱۰
- سوله مو تجربه کړې؟ / ۱۰
- مردم، خشمگين اند! / ۱۱
- د بلاگانو مياشت / ۱۲
- دروغجنو ژمنو، هېواد بحراني کړ / ۱۳
- چې دا دعا ده که نېبره؟! / ۱۴
- د ژوند وړې لارښوونې / ۱۴
- دولس گرامه ماغزه؛ د جگړو د کلونو محک / ۱۵
- سرکونه ملي نواميس دي / ۲
- د نوماند منطق / ۳
- د ولسمشر غني تاريخي بدنامي (ډيورنډ کرښه) / ۴
- موجبات بيماری روانی / ۵
- د قصه خوانی مړی / ۷
- څنگه کولای شو مثبت فکر وکړو؟ / ۷
- د نشه يي توکيو د قاچاق د مخنيوي لپاره د دريو گاونډيو هېوادونو شريکه مرسته / ۸
- سيکولارېزم / ۹

اوربند

- د تلپاتې سولې لومړی گام اوربند؛ د ملي جرگې يواځېنی شرط دی
- اوربند؛ د روغې جوړې پيلامه ده
- اوربند؛ د جگړې مخنيوی دی
- اوربند؛ ملي غوښتنه ده
- اوربند؛ د هر افغان غږ دی
- اوربند؛ د هرې مور هيله ده
- اوربند؛ ملي اړتيا ده
- اوربند؛ ټيکاو دی
- اوربند؛ د سوکالی لوری دی
- اوربند؛ د بسياينې لار ده
- اوربند؛ د پرمختگ اساس دی
- اوربند؛ ژوند دی
- اوربند؛ له مرگ سره مبارزه ده
- اوربند؛ د بربادۍ مخنيوی دی
- اوربند ټينگ کړئ، له اوربند سره کېنئ، پر اوربند راټول شئ.

اړيکي
۰۷۸۸۰۴۲۸۲۱ - ۰۷۰۰۶۳۹۳۸۳

برېښليک
spinsahaar@gmail.com

بيه
۲۰ ډ

امتياز
افغانستان

چلوونکي
افغانان

خپرندوی
دانش خپرندويه ټولنه

سرکونه ملي نواميس دي

کلیو او لري پرتو سیمو کې به مو نو څه حال وي؟! ولس ته له ملي شتمنیو سره د مینې او د هغو د ساتنې روحیه ورکول بېل او یو ضروري بحث دی. له بده مرغه زموږ دا مینه پاکستانی براند اسلام او جهاد له منځه یووړه، راځم بېرته خپلې موضوع ته چې دولت د سرکونو په ساتلو کې ولې بې غوري کوي.

له استثنا پرته په ټولو هېوادونو کې د سرکونو ساتنې لپاره منظمې سروې ډلې وي. هغوی د ځانگړي موټرو (Radar Portal Systems RS۳) په واسطه په ډېر لوړ کیفیت د سرک ټکی پر ټکی سروې کوي او په اتوماتیک ډول د سرک ډېټا کمپیوټر ته لېږدوي. په دغې ډېټا کې د سرک څرنګوالی په تفصیل او وضاحت سره څرگندېږي چې اړوند ادارې دغه رپوټ ته په کتو د یاد سرک د ترمیم او که اړتیا وي د بیا رغونې پلان او بودیجه جوړوي.

هغه هېوادونه چې ددې ډول وسایلو اقتصادي وړتیا نلري، هغوی بیا په منظم ډول په هرو شپږو میاشتو کې یو ځل د هر سرک سروې کوي.

لويي لاري او سرکونه په اقتصادي لحاظ د انسان د وجود د رگونو هومره اهميت لري. د سرکونو جوړولو مسيرونه د اقتصادي سرچينو د نښلولو، نفوس، د سرحدونو او ښارونو نښلولو او هوايي ډگرونو او ښارونو نښلولو د اهميت له مخې ټاکل کېږي.
د افغانستان تقريباً د ټولو سرکونو د مسيرونو انتخاب، ډيزاين او نقشه د ټولواک محمد ظاهر شاه په دوره کې شوې ده، چې د جوړولو پروسه يې په تدريجي ډول پرمخ تللې، بيا ړنگ شوي او بېرته رغول شوي دي...

لويي لاري او سرکونه

ورسره کوو. کېدای شي ځینې کسان ناامني یا د مخالفینو لخوا سرک ویجاړول یو دلیل وگڼي، له بده مرغه نه یوازې مخالفین، بلکې د حکومت کمکاری او د ولس بېغوري د سرکونو اوسنی حالت له جدي گواښ سره مخ کړی دی. په ټوله کې زموږ ولس له عامه تاسیساتو سره هسې چلند نه کوي، څه وړ چې ورسره ښايي. ښه مې یاد شي، د کابل د کمپنۍ او میرویس میدان سرک چې جوړېده، د شپې لخوا به د سرک چم گاونډ اوسېدونکیو له سرک څخه رېگ په لاسي کراچيو کې خپلو کورونو ته غلا کاوه، دا زموږ د ښاري هېوادوالو له عامه تاسیساتو سره د مینې بېلگه ده، په

زموږ څو نسلونه د ثبات او قوي اقتصادي حاکمیت له لرلو سره سره پدې نه وای توانېدلي چې په دومره پیمانته سرکونه سفالت کړي، خو له بده مرغه داسې ښکاري چې دا ستره ملي سرمایه او ملي ناموس موږ پاللی او ساتلی ندی. په نوره نړۍ کې د یوه کیلومتر سرک د جوړولو قیمت له ۳.۵ میلیون ډالرو تر ۵.۴ میلیون ډالرو پورې (د سرک پراخوالي ته په کتو) تخمینېږي. ښايي په افغانستان کې هم د یو کیلومتر سرک د جوړولو قیمت د ۳ میلیونه ډالرو شاوخوا وي، نو اوس تاسې اټکل وکړئ چې زموږ سرکونه څومره قیمتې سرمایه ده او موږ څومره ماشومانه چلند

په هېواد کې د نوي پیل سره سم چې نړیوالو بې ساري مالي مرستې وکړې، د هېواد په تاریخ کې د لومړي ځل لپاره موږ د دومره زیات شمېر قیر یا سفالت سرکونو خاوندان شو. له بده مرغه لکه په ټولو برخو کې چې موږ د سیستم د نه درلودلو او نه مدیریت له ستونزو سره مخ یو، د سرکونو د تنظیم او مدیریت تشه هم خورا ژوره ده. سرکونه ښايي یوازنی قیمتې بېخینا وي چې د ډېرې لري نه پاملرنې له کبله له منځه ځي او دا یوازینی بېخینا یا زېربینا ده چې تقریباً د ټولني هر فرد ترې گټه اخیستی شي. که له افغانستان سره دا نړیوال سخاوت نه وای، ښايي

د نومانډ منطق

(طنز)

په نازک حسين باندې هغه شپه د کال غونډې اوږده تېره شوه، خو چې اخر پرې خدای سبا کړه، نو له نورو ورځو مخکې ټلوېزيون ته لار، د پوښتنو په جوړولو لگيا شو، خو د هغه د زړه توپونه هله ارام شول، چې کمره وال ملگري يې کوټې ته ورننووت. لږه شېبه کې يې ملگري د مرکې سامان تيار او د ټلوېزيون په موټر کې سپاره شول.

نازک حسين ته په زړه پورې دا وه، چې سبرکال د جمهوري رياست چوکۍ ته يوه موچي هم ځان نومانډ کړی و. سره له دې، چې په یاد کسب کې ورته د شرم کومه خبره نه ښکاره کېده، خو حيران په دې و، چې (د چرگ يې د مالگې له خټلو سره څه؟!)

نيم ساعت به لا نه و تېر شوی، چې د پرونيو معلوماتو په مټ يې د جمهوري رياست د نومانډ ځای پيدا کړ. هغه فکر کاوه، چې مرکه به ورسره په کور کې کوي، خو د هغه هيښتيا لا پسې هله ډېره شوه، چې نومانډ صيب پخپله لويه غره کې ناست او يوه لويه ربړي موزه يې - چې د کابل خټو په پوره بې عدالتۍ شکولې وه - گنډله.

له نېکه مرغه غره لويه وه. تر سلام او مقدماتي خبرو وروسته، نومانډ صيب - چې يو قواره دار او په غوښو پټ انسان و - مرکې ته ځان تيار او هغه ترې وپوښتل:

- که د ځان تر پېژندنې وروسته پر خپلو پخوانيو کاري تجربو رڼا واچوئ، خوښ به شم!

- نوم مې بلبل شاه، د پوځ پخوانی متقاعد ډگروال يم. د خپل پېنځه څلوېښت کلن ماموريت په دوران کې مې د ذرې هومره خيانت نه دی کړی، تر خپله ټوانه مې د خلکو او هېواد خدمت کړی، دولس کاله کېږي موچيتوب کوم او له دې لارې مې د ژوندانه کشتۍ د نامعلومه راتلونکي ژوند په څپو کې روانه ده.

- تاسې د موچيتوب خبره وکړه، ډگروالي او موچيتوب! دا خو يو له بله ډېر سره لرې دي، دا کار مو ولې پيل کړ؟

- خبره دا ده، چې لسيزې وشوې په دې هېواد کې قانون نشته، سړی او نه سړی معلوم نه دی، بلکې د هغو انسانانو باداري او بدماشي روانه ده، چې نه يې تاريخ معلوم و او نه هويت، نو په داسې گډوډۍ کې حالاتو مجبور کړم، چې موچيتوب پيل کړم، حال دا چې په خپل مسلک کې لوړې زده کړې لرم.

- ډگروال صيب! تاسې ډېر په زړه پورې انسان ياست، خو زما د مرکې کولو اصلي موخه دا ده، چې دا رښتيا ده، چې تاسې جمهوري رياست ته هم ځان نومانډ کړی دی؟

- هو دا سمه ده او تاسې هم بايد حيران نشئ.

- حيراني مې په دې ده، چې تاسې به له دې موچيتوبه لس لکه افغانۍ څنگه پيدا کړې وي، دا خو لږې پيسې نه دي؟

- ستاسې دا اندېښنه پر ځای ده، خو د پښتو هغه اصطلاح ده، چې د ډېرو امسا د يوه گېډۍ په اوس وخت کې په ټول هېواد کې څه باندې دوه لکه تعليم يافته ځوانان دي ته مجبور شوي، چې موچيتوب وکړي، د هغوی له پېنځو پېنځو روپيو، لس لکه افغانۍ جوړې

او دا ستونزه مې حل شوه. نازک حسين: ډېر ښه، خو له تاسې سره دا فکر څنگه پيدا شو، چې له موچيتوبه يو ناڅاپه د جمهوري رياست ټاکنو ته ودرېږئ؟

- دا مو ښه پوښتنه وکړه، خبره دا ده، چې زما کله هم دا زړه نه و، چې دا کار دې وکړم، خو دوستانو او نورو ډېرو خلکو دې ته وهڅولم، چې بايد دا کار وکړم. همدارنگه يوه شپه مې نور نومانډان سترگو ته ودرېدل، خدای شته ډېر پکې داسې دي، چې يوه لکۍ نه لري، نور پوره دي. ځينې خو پکې هغه مشهور غله، غلامان، ککړان او د پرديو داسې مزدوران دي، چې په ټوله دنيا کې به يې ونه مومي. رښتيا خو دا ده، چې له داسې غبيانو، غاصبينو او بې شرمو انسانانو نه راته خپل ځان ډېر وړ ښکاره شو. زړه کې مې وويل، چې د انصاف له مخې په علمي لحاظ او د خدمت له کبله تر ډېرو نومانډانو بلبل شاه موچي ښه دی.

دا سمه ده، چې د اوس لپاره زه يو موچي يم، خو باور وکړئ، چې ددې خلکو تر خيانتونو، غلامۍ، بېسوادی او بې رحمۍ هغه زړه کلوشه، چې په خوا کې دې پرته ده، ډېره غوره او بې ضرره ده.

نازک حسين: ښه نومانډ صيب! واللہ که دې يوه خبره هم غلطه وي، خو ستاسې په اند آيا تاسې به دا ټاکنې وگټئ او مرستيالان مو څوک دي؟

- بالکل. که د حراميتوب، ډالرو او د کمپسيون د خيانتونو خبره نه وي، نو باور وکړئ، چې نور د هېواد خلک تر داسې نومانډانو بلبل شاه موچي سل ځله غوره گڼي. دا هغه خلک دي، چې هر افغان يې ددې هېواد لپاره تر يوه لوی عذاب کم نه گڼي، په دوی کې ډېر داسې دي، چې د شرم په نامه څه نه پېژني او حتی خپل اخلاقي پساتونه ورته هم عادي او مشروع کارونه ښکاري، نو چې داسې وي، داسې خلکو ته د هېواد او خلکو عزت هم ارزښت نه لري، ځکه نو له اوسه زه خپل ځان بريالی گڼم. زما دوه مرستيالان دي، چې يو يې يو خواریکښ نډاف او بل هم يو قبرگن دی، چې پخپل ټول ژوند کې يې نه د چا ناموس ته بد کتلي او نه يې هم په ښارونو کې کوم بيلډنگ جوړ کړی او نه هم د کوم بهرني هېواد غلامان دي.

- دا سمه ده، چې مرستيالان به مو سپېڅلي خلک وي، خو د حکومت د چلونې لپاره لږ تر لږه زده کړې هم اړينې دي، ستاسې د حکومت دا چارې به څوک پر مخ وړي؟

- وروره! چارې خو هسې هم لاندې خلک پر مخ وړي، پاتې شوه، د تعليم خبره، نو په اوسنيو نورو نومانډانو کې ډېری داسې دي، چې جعلی اسناد يې جوړ کړي، خو په عمل کې د بنکاک تر پيشوگانو هم لوی غله، قاتلان او د خدای په ټول قهر ککړ انسانان دي. تر داسې بني آدمانو خو هغه نالوستي ښه دي، چې زيان يې چا ته نه رسېږي، زما مرستيالان به نالوستي وي، خو لږ تر لږه هېواد پلورونکي او خاينان خو نه دي کنه!!

نازک حسين: ستاسې هره خبره او روان منطق مو زما په زړه راننوت، قسم په خدای تاسې تر داسې خلکو زر ځله ښه ياست، باور وکړئ، چې زما ووټ د بلبل شاه موچي دی، نه د ځينو داسې خاينانو، چې په ليدو يې هر افغان ته کانگې ورځي او تاسې ترې زر ځله شرف لرئ.

پدغه سروې کې بيا هم له يو شمېر کوچنيو تخنيکي وسايلو څخه استفاده کوي او د سروې انجيران ډېر په دقت سرک له يوه سره تر بله معاینه کوي. د سرک چاودې، د سرک څنډې، د اوبو او سپلاوونو زيانمنې برخې، احتمالي زيانمنېدل، د پېښو له کبله زيانمنېدل او نور څېري او رپوټ يې برابروي. د همدغه رپوټ پر بنسټ ورته د رغونې او که اړتيا وي د بيا رغونې پلان او بودیجه برابروي. په همدغه رپوټ کې د سرکونو ترميم د لومړيتوب پر بنسټ پيلېږي، چې ځينې يې بېرنيو اقداماتو، ځينې يې پاملرنې او ځينې يې څو کاله وروسته پاملرنې ته اړتيا لري.

د سرکونو منظمې پالنې او ساتنې يوه اقتصادي بېلگه دلته را اخلم. دا بېلگه د (Multnomah County) د ۲۰۰۲ز کال له رسمي رپوټ څخه را اخلم.

دا عادي سفالت شوي سرکونه تر پېنځلسو کلونو پورې عمري لري، تر دې وړ هاخوا د خرابېدو خوا ته ځي. يو سرک چې دوه لينه دی، د يوه مايل يو لاین د جوړولو قيمت يې په هغه کال شپږ سوه زره ډالر اټکل شوی و. که ياد سرک په ياد پراخوالي او اوږدوالي تر لسو کلونو په کم عمر کې يو ځل ترميم شي يوازې نوي زره ډالر لگښت پرې راځي او که همدغه چاره تکرار شي په شلو کلونو کې به يو سل او اتيا زره ډالر لگښت پرې راغلی وي. دا لگښت تر پنځوسو کلونو پورې دوه سوه شپږ اويا زرو ډالرو ته رسېده، خو بلخوا که څارنه يې نه وای شوې او ترميم يې نه وای شوی، په ياد سرک به ۶۰۰ زره ډالر لگښت راتلو چې دا د ترميم هغو تر دوه چنده زيات لگښت دی.

اوس يې نو تاسې خپله اندازه لگوئ، که موږ د خپلو سرکونو نظارت، ساتنه او پالنه په مسلکي ډول ونکړو ډېر زر به د ځينو برخو سرکونو له سره بيا جوړولو ته اړ شو او بيا به ميليونونه ډالره پرې لگوو چې ښکاره خبر ده دا پيسې نلرو. همدا اوس د کابل- کندهار سرک جدي ترميم ته اړتيا لري، که پاملرنه ورته ونشي دغه ستره ترانزيتي لار به له سره بيا رغول غواړي.

ډېر کوچني لگښتونه د ډېرو سترو لگښتونو مخه نيولای شي. که د ټولگټو وزارت فعال وای او په ابتدايي وسايلو سمبال يو سروې تيم يې درلودای، نن به زموږ د سرکونو دا حال نه وای.

د ولسمشر غني تاريخي بدنامي (ډيورنډ کرښه)

لوی افغانستان ځینې سیمې، واک ته د رسیدلو، د خپل واک د ساتلو او د اتلسو لکو روپیو په بدل کې پر انگرېزانو باندې خرڅې کړې، د کابل تړون یې له انگرېز ډيورنډ سره لاس لیک کړ. (۱۸۹۳ز) د دغه تړون له امله ده چې امیر عبدالرحمن خان داسې تاريخي بدنامي خپله کړه چې هېڅکله به له دغې بې ننگۍ څخه خلاص نه شي او نه به څوک د ده دا تور داغ ورپاک کړی شي.

عبدالرحمن خان په ۱۳۱۹ هـ، ق کال کې له دې نړۍ څخه تېر شو... [د ده د خپلې کورنۍ او خپلو بريدو پرته] نورڅوک یې پر مرگ باندې خواشيني نه وو او ټولو د ده پر مرگ باندې خوشحالی کولې، تر هغې چې یوې ډلې کسانو د نوموړي پاچا پر مړیستون پسې اور واچولو...

(میرغلامحمد غبار، افغانستان در مسیر تاریخ، ۶۹۹ مخ)
د امیرعبدالرحمن خان مړیستون د کابل د زرنګار په پارک کې دی او یوه ښکلي ودانې یې پرې جوړه کړې ده څوک چې د دغې ودانې څخه تېرېږي او د ده ترهګریزې کړنې او د ډيورنډ له

چې څوک ټاپ درېسې وکړي، سره ټک وهي لاسونه دا ژوندون دی مردن نه دی، که دې وشي مردن هسې خوشال بابا

هر هغه چا ته چې تاريخي بې ننگي ورغاري شي تر قیامت پورې به دغه طوق لعنت د هغه په غاړه کې پروت وي، تاريخي شرم داسې يو تور داغ او ناوړه بدنامي ده، که د يو هیواد ولسمشر، يا د هیواد کوم بل لوړپوړی چارواکی يو ځل بدنام شو، نو په هېڅ صورت به خپله بدنامي پاکه نه کړای شي، تر څو دا نړۍ وي د ده نوم به په بده یادېږي، زموږ په گران هیواد، لوی افغانستان کې ډېر داسې پاچاهان او لوړپوړي چارواکي تېر شوي دي چې د خپلو ډول، ډول ناوړو کړنو له امله یې په تاريخ کې نومونه په بده ثبت دي چې له هغو څخه، هغه پاچاهان چې د هیواد سپیڅلي خاوره یې، د خپلو ځاني گټو او اړتیاوو په موخه، په پردیو باندې پلورلي ده په تاريخ کې د تل لپاره په ناوړه نومونو باندې یادېږي، د لوی افغانستان سپیڅلي خاوره، چې د لوی احمد شاه بابا د هڅو او کوښښونو په پایله کې، د افغانستان په نوم یې يو موټی هیواد رامنځ ته کړ...

زموږ په ښوونځي کې یو هلک چې د پنځم ټولګي زده کوونکی ؤ د خپلې کورنۍ له خوا د شجاع الدین نوم پرې ایښودل شوی ؤ، نوموړی چې پخپله هم شوخ هلک ؤ، د ښوونځي هلکانو به د شجاع الدین پر ځای شاه شجاع، د انګرېز بچۍ او غلام بللو، کنځلې او بدې ردې خبرې یې ورته کولې، چې په پای کې یې پلار آر شو، ترڅو د خپل زوی نوم واړوي او له هغه ښوونځي څخه یې بل ښوونځي ته بدل کړ.

د لوی افغانستان یو بل پاچا چې د هیواد خاوره یې له لاسه ورکړې ده د امیرشېرعلي خان زوی، سردار محمد یعقوب خان ؤ، نوموړی ناروغ، نیمه لیونی او د انګرېزانو په لاس کې اسیر پاچا ؤ چې د انګرېزانو له خوا په زور اړ شو، د گندمک ناولی تړون لاسیک او د هیواد ختیځې سیمې، (سربېره پر هغو سیمو چې شاه شجاع سکانو ته ورکړي وې) انګرېزانو ته ورکړي. (۱۸۷۹ز کال د می میاشتې ۲۶ نیټه).

د افغانستان له بدنامو او وطن پلورونکو پاچاهانو څخه بل تن سردار عبدالرحمن خان دی، چې وروسته له شاه شجاع او امیر محمد یعقوب خان څخه یې د

له بده مرغه چې د لومړي ځل لپاره د احمدشاه بابا نا امله لمسي، شجاع الملک لخوا واک ته د رسیدو په موخه د لوی افغانستان ختیځې سیمې سکانو ته، د لاهور د درې اړخیز تړون پر بنسټ ورکړل شوی. (انګرېزان، شاه شجاع او سکان، ۱۸۳۸ز) چې د هند انګرېزي کمپنۍ د خپلو گټو په موخه لوی لاس په کې درلود.

نوموړي پاچا د خپل دغه ناوړه عمل له کبله خپل ژوند له لاسه ورکړ او ورسره یې لویه تاريخي بدنامي هم خپله کړه، په هیواد کې د شاه شجاع نوم تر هغې پورې سپک شو، چې لوستي پلرونه یا د کورنیو مشران د شاه شجاع یا دې ته ورته نومونو باندې خپل زامن نه نوموي، که بیا هم د کوم سړي یا ماشوم نوم شاه شجاع وي نو په اوریدلو سره یې دغه خاین پاچا شجاع الملک وریادېږي خو بیا هم که د کوم ماشوم نوم د شاه شجاع نوم ته ورته وي نو د خپلو همځول لخوا زورول کېږي، خاین، د هندوانو او انګرېزانو د ګوډاګي او یا د نورو سپکو سپورو سره مخ وي، چې یوه ښه بېلګه یې زموږ د سترګو لیدلۍ حال دی: هغه مهال چې مور ماشومان وو،

په خپل سر بې له دې چې له چا وډار شي په ډاډه زړه، د نړيوالو قوانينو پر خلاف، د ډيورنډ پر کرښه (چې له آره، آزاده کرښه ده) اغزن تارونه غځوي، تر دې چې انگرېزانو هم په نوموړي کرښه باندې دا ډول يو جانبه کار نه دی ترسره کړی، په لومړيو کې امير عبدالرحمن خان له انگرېزانو سره د کابل تړون د شپږمې مادې پر بنسټ د يو گډ کميسيون پر وړاندې د کرښې په ځينو سيمو کې نښې ولگولې، خو وروسته چې امير خپل تاريخي گناه ته متوجه شو، نو د کرښې په نښه کولو څخه يې په بېلا بېلو پلمو باندې ځان يوې خوا او بلې خوا کولو چې تر نن پورې هم نوموړي کرښه په مکمله توگه نه وه په نښه شوی.

سره له دې چې پاکستانيان د بين المللی پريکړو له مخې د انگرېزانو ميراث خواره او ځای ناستي نه شي کيدلی، خو فرضاً که داسې وېولو چې، پنجابيان ځانونه د انگرېزانو زامن او ميراث خواره بولي (!!!)، بيا هم د کابل د تحميلي تړون د شپږمې مادې او د بين المللي سرحدي قوانينو پر بنسټ، هېڅ هيواد نه شي کولې د ډيورنډ کرښې په شان پر جنجالي پولو باندې يو اړخيز کار وکړي.

له بده مرغه چې زموږ مفکر ولسمشر او ډله تپله يې (لکه بت په غټو سترگو دم ختلی) په غټو، غټو ورته گوري، نه يې د ملگرو ملتونو محاکمو ته شکايت وکړ، نه يې په امنيت شورا کې غبر پورته کړ او نه يې د کرښې پر سر باندې پنجابيان وډول، لکه دوی چې په کنړ کې زموږ کلي بې له کوم دليل څخه هره ورځ په توپو ولي او وړاندې راځي.

موږ له آره په دې باندې پوهيدلو چې ولسمشر له کوزو پښتنو او ډيورنډ کرښې سره چندان علاقه او دلچسپي نه لري، لکه چې ټول پوهيږو مفکر صاحب د خپل بې ځواکه واکمنۍ له پيل څخه تر اوسه پورې په دې وروستيو کې، يو ځل د ډيورنډ کرښې په تړاو، د پکتيا ولايت په گردېز کې، چې د پوليسو د شهيدانو فاتحې ته تللی ؤ، تشې

اوبه هم يوسي دوی يې په کيسه نه دي، د ولسمشر غني د ملي وحدت حکومت ؟ داسې جوړښت لري چې يوه ورځ په يوه غونډه کې ښاغلي استاد اسمعيل يون د يو مسلمان شوي انگرېز ملا او د هغه له مقتديانو سره پرتله کړ، ده وويل: «د اشرف غني د ملي وحدت حکومت! دا ډول جوړښت لري، لکه د انگرېز جان بت مقتديان: جان بت چې د بي، بي، سي راډيو پخوانی خبريال ؤ او وروسته مسلمان شو، خلکو ته يې د لمونځونو امامت پيل کړ، ملاصاحب جان بت خپل مؤذن (بانگ کوونکی) يو تن پخواني خلقي ټاکلی ؤ، د تکبير ويلو لپاره يې يو کس پرچمی غوره کړی ؤ او مقتديان يې ټول بي اودسه وو او بي اودسه يې لمونځونه ورپسې کول.»

د ښاغلي اشرف غني په کابينه کې داسې څوک نه شته چې د پاکستان د ای، اس، ای د ترهگرو پلانونو پر وړاندې وړ پالیسی او طرحې جوړې او پلي کړي، نو ځکه خو د پاکستاني استخباراتو ټول پلانونه د ننه په افغانستان کې په بري

واک د انگرېزانو پر پوځي او مالي ملاتړ باندې وساتي. دا وي د پورته تاريخي بدنامو پاچاهانو موخې او مجبورۍ چې د لوی افغانستان خاوره يې په منځ باندې نيمه کړه او د افغان ملت نسلونه، نسلونه يې له لويو تباھيو سره مخ کړل.

اوس به راشو زموږ د مفکر ولسمشر تاريخي مسووليت ته چې له تېرو ځايونو پاچاهانو څخه يې مسووليت لا هم زيات دی، داسې چې: مفکر صاحب د پورته ذکر شويو پاچاهانو په شان موخې او مجبورۍ نه لري، نه د شاه شجاع او اميرعبدالرحمن خان په شان پاچاهۍ ته رسيدلی شي او نه هم د امير يعقوب خان غوندې ليونی او نه هم د انگرېزانو له بچي، پاکستان سره اسير دی.

زموږ مفکر ولسمشر يوازې د غفلت په خوب ويده دی تر دې چې که ډولونه ورته ووهې بيا به هم وپښ نه شي او کله چې څوک ويده وي هغه د ډيورنډ له کرښې چې عملاً کار پرې روان دی څه خبرېږي او نه د ده په ډله کې داسې څوک شته چې

ځاينانه تړون څخه خبر وي د دعا پر ځای ښيرا او حتا زيارې (کنځل) ورته کوي.

اوس مهال څلورم کس زموږ مفکر ولسمشر اشرف غني دی چې خپل راتلونکي تاريخ ته متوجه نه دی او د خپلې بې پروايۍ او بې مسوليتۍ له امله، خپل تاريخ د شاه شجاع او عبدالرحمن خان په شان ناولی کوي، دا به سمه خبره وي که ووايو چې له پورته يادو ملي ځايونو څخه به هم، ښاغلی غني په تاريخ کې په ناوړه نوم ثبت شي، داسې چې:

۱- دا چې شاه شجاع سکانو ته د لوی افغانستان يوه برخه خاوره ورکوله، په دې موخه وه چې له محمدزيو څخه د خپل پلار نيکه پاچاهي تر لاسه کړي او کله چې ځواکمن شي له سکانو څخه د لوی افغانستان خاوره او نورې تر لاس لاندې سيمې او ورسره د کوه نور الماس چې د سکانو مشر رنجيت سنگ په ناځوانۍ او غدارۍ ورڅخه اخيستی ؤ بيا ترلاسه کړي. (ديوان امرنات اکبري: ظفرنامه رنجيت سنگ، لاهور چاپ، ۱۹۲۸ز)

۲- دا چې امير محمديعقوب

سره پلي کيږي، چې له ټولو څخه مهم پلان يې د ډيورنډ کرښې پر ليکه باندې د اغزنو تارونو غځول دي، چې په نتيجه کې لوی افغانستان وروسته له (۱۲۶) کاله څخه په عمل کې د پنجابيانو لخوا دوه ټوټې کيږي، پنجابۍ پوځ

ولسمشر له خوبه وپښ، خپل تاريخي مسووليت ته يې متوجه کړي، سالمې مشورې ورکړي او له تاريخي بدناميو څخه يې وژغوري، يوازې دا چې د ده نږدې کسان تل د خپلو شخصي گټو لپاره هلې ځلې کوي، که وطن

خان د گندمک تړون لاسليک کړ، د ليونتوب پر ناروغۍ اخته او هم د انگرېزانو په لاس کې اسير او ناچار پاتې ؤ.

۳- د امير عبدالرحمن خان موخه دا وه تر څو وکړای شي پاچاهۍ ته ورسېږي او خپل

موجبات بیماری روانی

موجبات یا علت‌های بیماری روانی عبارتند از:

۱. خرابی مغز.
۲. سرکوفتگی امیال (عقدہ روانی).
۳. گذشتن شدت میل از حدومرز کنترل.
- و اینها نیز آدمی را بسوی بیماری روانی سوق می دهد.
۱. بیکاری کامل و زیاد.
۲. تنهائی زیاد و خیال.
۳. فقر و خرج زیاد با عدم اعتماد به خود و خدای خود.
۴. ممانعت همیشگی از بروز رازهای دل.
۵. حسادت زیاد.
۶. حرص زیاد.
۷. حوادث ناگوار پی در پی غیر منتظره .
۸. به ذهن آمدن پی در پی صحنه های ناخوش آیند و هول انگیز و خشم افزا.

یکی از چیزهایی که هم ممکن است موجب بیماری روانی شود و هم امکان دارد باعث بیماری جسمانی و احیاناً فلج و سکت و مرگ شود، مشاهده یا خبر امریا امور ناگهانی بسیار ناگوار و هیجان انگیز است. از دیگر چیزهای که در بعضی افراد سبب دیوانگی یا بیماری روانی می شود، بعضی از بیمار بهای بدنی و نقص عضو است، و در بعضی افراد هم بیماری روانی ارثی است، هر چند که ارث هم خد دستخوش محیط است.

منظور از خرابی مغز، این است که یک قسمت از مغز یا تمام آن در اثر ضربه ای مخصوص یا در اثر چیزی دیگر صدمه دیده و نمی تواند کار خود را به خوبی انجام دهد و یا در اثر فرسودگی کارش مختل شده. منظور از سرکوفتگی امیال این است که یک یا چند میل همیشگی هرگز نتوانسته اند ارضاء شوند، هر وقت ظهور کرده اند با توسری خوردن از محیط مجبور به عقب نشینی شده و به صورت عقدہ مشغول دارنده، یا آزار دهنده در آمده اند.

مقصود از گذشتن شدت میل از مرز کنترل، این است که گاهی ممکن است یک میل آنقدر شدت و قوت پیدا کند که گذشته از آنکه شدیداً همه امیال دیگر را تحت الشعاع خود قرار می دهد، قدرت جلوگیری از ارضاء آن از صاحبش سلب می شود.

خاینینو گتلی دی، دی به بی هم تر لاسه کری:

۱- دفاع وزارت دی د کرنی هغه سیمی چی د پنجاب لخوا کار پری روان دی او له کرنی راوراندی شوی دی، د هوایی، توچی او راکتی بریدونه لاندی راولی.
۲- ملی امنیت او نورو کشفی ادارو ته دی دنده وسپارل شی، چی د پنجابیانو د کار مخه، د خپلو پتو او بنکاره عملیاتو له امله دب کری، په خانگري توگه د کرنی دواړو غاړو پښتنو او بلوڅو ورونو سره دی کار وشي...

۳- کشفی او استخباراتی ارگانونه دی داسی وړ او پاروونکی، هڅوونکی او پراتیفی (سل ډوله) عملیات ترسره کری، چی له امله بی غربیان او امریکایان اړ شی، د پنجاب پر وړاندی مخامخ او نامخامخ پوځی، سیاسی، اقتصادي او ... جگړی پیل کری.
۴- بی له ځنډه دی د ملگرو ملتونو امنیت شورا او اړونده عدلی محاکمو ته غوښتنلیک وړاندی شی، پر پاکستان دی د خاورې دعوه وشي، د دعوی پرمخ بیولو لپاره دی یوه خوار ښه متخصصه ډله، چی په هغو کی لر او بر افغان حقوق پوهان، تاریخ پوهان، سیاستوال او د دوستو هیوادونو کار پوهان گډون ولري، تر څو وکرای شی د ملگرو ملتونو په محاکمو کی په ښه توگه خپله دعوه وچلول شی.

ټول پوهیرو چی د تاریخ په اوږدو کی په افغانستان کی له پردیو سره تل ولسونه جگړیدلی دی، لویو، لویو امپراتوریو ته بی ماتی ورکړی دی، نو ځکه خو وایی (د ولس زور د خدای زور دی) په دی بنسټ زموږ اتل ولس له پاکستان سره د جگړی لپاره ښه په خوښی سره چمتو دی، که ولسمشر زره وکړی او په خپل اتل ولس باندی غبر وکړی و به گوری چی زموږ ځوانان د جگړی ډگر ته د ډولونو او اتنونو سره ورودانگی.

د پاکستان سره د دی جگړی گټی به دا وی چی له یوې خوا به امریکایان او غربیان، له پاکستان سره په مخامخ پوځی، اقتصادي او سیاسی جگړو او کشالو کی ښکېل شی او له بلې خوا د ملگرو ملتونو سازمان به د ډیورنډ کرنی مسئله مهمه وبولی او جدي غور به پری وکړی، دا جگړه به د ننه په پاکستان کی په لومړی گام کی بلوڅان، پښتانه او سندیان د پنجابیانو پر وړاندی راپورته کری، چی په پای کی به پاکستان تجزیه شی او نړی به د پاکستان د (ام، کیو، ام) گوند د مشر، الطاف حسین په وینا، له دغه نړیوال ناسور او عذاب څخه آرامه شی. (ان شاء الله)

<https://www.youtube.com/watch?v=IQgy1IV3uNY>

<https://www.facebook.com/Spog-mai.Fm/posts/1210083302346606:0>

هغه ځوان چی د وطن په درد سوځیږی که سل ځله پر مخ لویږی پورته کیږی ما ترې سل ځله قربان او صدقه کړی چی د مرگ پر پوله ناست وی لا خوځیږی اکاډمیسین سلیمان لایق

هوایی خبری (ډزی) وکړی، وړاندی له دی بی د ډیورنډ او کوزو پښتنو او بلوڅو په هکله یوه خبره ترخولې نه ده وتلی، په دی باب د افغان جرمن پورتال د تبصرو په درڅه کی ښاغلی عبدالکریم رحیم چی ځان د ولسمشر غنی ټولگی وال (هم صنفی) بولی داسی لیکلی دی: «زه اشرف غنی د مکتب د وخت نه پیژنم. ډیر کلونه زما همصنفی و. کرکتر یی هم راته معلوم دی. په دی هم خبریم چی په مکتب کی دی د باچا خان مخالف و او اوس هم د سپنتا صاحب په وینا دی د پاکستان موقف ته متمایل نظر لری.»
مور ښاغلی غنی ته دا وایو چی له تشو او بی عمله خبرو او چغیدلو نه څه نه جوړیږی چی له ډېر زور څخه دی د جنجری غبر هم تغییر وکړی او څوک نه شته چی درته ووايي: خپل احساسات کنترول کړه، خلک درپورې خاندی!
یو څوک چی د خپل گاونډی شخصیت ونه پیژنی، دا مانا لری چی هغه کس د سالم فکر څښتن نه دی، تاریخ ثابته کری ده چی پاکستانی پوځ یو بی زره او ډارن پوځ دی، له هند سره یی په ټولو جگړو کی شرموونکی ماتی خوری دی او له مور سره یی په تېرو څو وړو، وړو نښتو، (تورخم، سپین بولدک او نورو) کی وښودله چی پنجابی پوځ یو بی موراله، دال خور او مړی خور پوځ دی، ومو لیدل چی د سپین بولدک په وروستی جگړه کی یی زغره وال گادی په ځای پرایښودلی وو او ځانونه یی په منډه خلاص کړل.

په وسواس په نامردی په وهم وېره لا په زړه به وی گیدر تر ده زړه وړ خوشال بابا

دوی به هېڅکله هم زموږ سره د اوږدې مودې لپاره جگړه ونه کرای شی، که احیاناً پاکستانیان زموږ پر وړاندی ودریږی، افغانان په پوره میرانه لکه چی تاریخ ثابته کری ده جگړی او قربانیو ته چمتو دی، مور افغانان د ننه په خپلو کورونو او ښارونو کی، د پاکستانیانو له لاسه هسی بی نتیجی او بی مانا وژل کیږو، نو ښه به دا وی چی له دښمن سره په جگړه کی نر په نره شهیدان شو.

کشکی ځوان د پښتانه په ننگ کی مړ وای نه چی گور لره روان شو له تلستکه خوشال بابا

که مور په لومړیو کی له پاکستان سره مخامخ جگړیدلی وای، نو دا لوی شمېر افغانان چی له تېرو څلورو لسيزو راپه دېخوا وژل شوی دی نه به وو، وژل شوی او په لبرو تلفاتو سره به د لوی احمد شاه بابا اصلي پولو ته رسیدلی وو، په دی بنسټ مور ولسمشر غنی ته لاندی وړاندیزونه وړاندی کوو، نو که عمل یی پری وکړ، له تاریخي بدنامیو به ځان وژغوری او د یو رښتني ملي اتل نوم به وگټی او که عمل یی پری ونه کړ هغه تاریخي داغ چی تر ده وړاندی نورو ملي

د قصه خوانی مری

حیران حیرانی

کله چی ژوند د تېره تبغ لاندې راشي نو د لوبې خوند پیگه او بدرنگ شي او د مصلحتو لاندې ژوند تېرول هم بلا ډېر دروند کار دی، خو بی له دې چاره هم ناشونی ده. کله چی استقلال د هوسی په بنکر او فکري استقلال په زولنو وتړل شي نو سړی خوار پکې لکه د بامیانو د نړېدلیو بوتانو په څېر هگ پک پاتې شي، نو د حیرانی له امله به سړي نه ورځ اوبه یوسي او معامله گډه وډه شي او په گډه وډه معامله کې خپله خبره کول او پخپله خبره درېدل د سقراط د زهرو جام شي او د سقراط د زهرو جام څښل هم د سقراط په څېر زړه او ځیگر غواړي...

یوه پکې غږ کړ، د مری وارثان څوک دي؟! هر چا یو بل ته کتل، د وارث مارث پته نه لگېده، مری خوار پر ځای پاتې شو او د ثواب په نیت را وتلي خلک بېرته خپلو ځایونو ته ستانه شول. معامله پولیسو ته ورسېده، پولیس د مری د معلومولو لپاره قصه خوانی ته را ورسېدل، یو څو شېبې وروسته معامله بنکاره شوه چې یو چا خپل ملگری د پیسو لپاره وژلی، مری یې تابوت کړی او خپله تښتېدلې دی.

په مور خوارانو هم د قصه خوانی د مری په څېر لوبې روانې دي. د قاتل ماتل پته مو نه لگېږي، په دې څلور لسيزو کې چې هر چاته نږدې شوي یو، په چرو یې وهلي یو او په زخمی یې راته مالگې دورولې دي. نن- سبا یو نوی څرک پیدا شوی، خدای دې وکړي چې د لغمان د چارباغ پخوانی اوسېدونکی او نننی زلمی خلیلزاد زموږ په زړو پرهرونو د مرهم پټی کېږدي او نور په دې څوږېدلي ولس کې د اور، وینو او بارودو لوبه ختمه شي.

زه خپله لیکنه د خپل بابا په دې شعر ختموم:

گوندي وي چې بازي بيا را وچار وځي
همه گي عالم ويل کا چې اوس باي ده

زما ددې لیکنې پیمانې یواځې د ژوندي ضمیر خاوندان کولی شي. دا زما ډرېور، خدای وهلی سم کړتو خان دی، پرون یې راته وویل، د سولې په خبرو کې زموږ د مشرانو څه رول دی؟!

زه غلی شوم، ناڅاپه مې د شلو کالو یوه زړه سفر نامه مخې ته راغله، په ۱۹۹۹ز کال کې ښاغلي افراسیاب خټک، قدرمن آصف ضمیم، گران نور الحیب نثار او محترم ابراهیم همکار د پېښور پوهنتون یو څو استادان محصلین او محصلانې سره له جبرانې د یوه ورکشاپ په خاطر نټیاگلی ته مخه کړه. کله چې نټیاگلی ته ورسېدو نو د پېښور گرمۍ او د نټیاگلی یخۍ په زور هم خبر شولو. مازیگر مهال د لیلیې مسوول مور ته معلومات راکول چې دلته هر راز ځناور شته، که مو مخې ته راغی تاسو ورته څه مه وایئ، تاسې ته هم څه نه وایي او که چېرته زمري هم مخې ته راغی ورته عمل به کوئ. نثار صیب پرې غږ کړ، که زمري راغی د هغه خوښه ده چې هر څه کوي، زموږ کوکې او خاموشي مور ته ذره هومره هم خیر نشي را رسولی.

ډرېور ته مې وویل، څه چې د ځنگل د پاچا خوښه وي، هماغسې به کېږي. افغ خدایه! ما خو خبره د قصه خوانی د مری را نیولې وه، سر مې ځنگل ته ورسېد. د قصه خوانی بازار له یوې تنگې کوڅې نه ناڅاپه یو تابوت راووت. د جنازې څادر پرې هم غوړېدلې وه. هر چا ورسره د ثواب په نیت اوه- اوه قدمونه اخیستل او هر چا د بېوسی او خپگان مظاهره کوله.

مړی له چوک یادگار او فردوس سېنما نه ښه په هجوم کې راووت. د ثواب په نیت را وتلو خلکو مړی تر چارسدې اډې پورې را ورسولو، چې د چارسدې هدیرې ته ورسېدل، گوري چې نه نوی قبر شته او نه هم قبر کیندونکی. را وتلیو خلکو مړی د بوتنی پل ته ورسولو. هلته هم د چارسدې هدیرې په څېر نه قبر و او نه قبر کېدونکی. خلکو جنازه په ځمکه کېښوده.

... په دې دروغجن چاپېرچل کې د نفرتونو دومره زهر شیندل شوي چې د شاتو په شیندلو هم د چا یقین نه راځي. دا د شکونو وطن دی او دلته په هره خبره شک کېدای شي او په هر چا شک کول دلته څه نوې خبره نه ده، ځکه کله کله په ځان هم شکي شم، ځکه دلته قبله بدلول او په فردوسي جام شونډې لگول د ورځې معمول دی، کله چې د امن او سولې خبرې شروع شي نو ځینې د جهاد مدعیان بیا د وینو غرغړې شروع کړي، ددې یارانو لپاره خو جنگ لنگه غوا ده چې غوا وچه شي کوچ او غوري بند شي بیا نو ددې نازولیو گوزاره گرانه شي او بیا د غل د مور په څېر په غلا ژاړي. دوی خو تل د نورو په شر کې خپل خیر غواړي، وایي یو څه او کوي بل څه!

واعظان کز جلوه بر محراب و ممبر می کنند چون به خلوت میروند آن کار دیگر می کنند

یوه بله خبره را یاده شوه، په خیبر بازار کې زما د یو مېز نږدې ملگری ښاغلي سلیم راز به ویل، په افغان جنگ کې د اسلام او مسلمان خبره یوه (دکهاوه) ده، اصلي خبره د مقام او د روپیو لاسته راوړل دي.

زه د راز صیب د خبرو په هکله په سرو زرو گوزاره کوم، خدای بښلي سیف الرحمن سلیم را څخه په یو بیت ځان خلاص کړی وه.

لاره قافله هم د رهبر سره رهزنه شوه
دا معاشره جوړې د څېلمې بې ضمیره ده

دې مجهول حالت له ما هم لاره ورکه کړې. د موزېگي د شلېدلي کټ په څېر چې بازو یې ټینگ کړم، لنگه یې وتښتي. که د سولې دا معامله لږه هم اخوا دېخوا شوه نو پور به یې دا خوبولی ولس پوره کوي. د جعل او تدویر داسې امامان به پیدا شي چې شیطان به ترې امان غواړي. درنو لوستونکیو!

څنگه کولای شو مثبت فکر وکړو؟

ډاکټر محسن حسن

دغه لړۍ سل لارښوونې لري، دلته به یې شریکوو، چې زموږ تاسې فکرونه مثبت شي!

۱ - کله چې غږېږئ باید مثبتې کلمې وکاروئ!

که تل ځانته ووايست چې «نشم کولای» نو ځان قانع کوې چې په رښتیا ضعیف یم. باید ووايست چې په اسانۍ د یوه کار له عهدې وتلای شم او یا حد اقل خپل ټول زیار کارم.

۲ - منفي فکرونه لېرې کړئ!

کله مو چې روحیه ضعیفه وي، نو منفي فکرونو او احساساتو ته اجازه مه ورکوئ چې ومو ځوروي. حتی ورځ کې یوازې څو ساعته منفي فکرونه له ځانه لېرې او د ژوند په مثبتو اړخونو تمرکز وکړئ.

۳ - هاغه کلمې او توري کاروئ چې ځواک و احساس مو را وپښوي!

تل زیار کارئ چې خپل فکرونه په داسې کلمو بیان کړئ چې له هغو سره تاسې د خوښۍ او قدرت احساس لرئ او داسې وگنئ چې ژوند مو خپل کنټرول کې دی. د هغو کلمو پر ځای چې د ماتې او بې کفایتۍ احساس درکوي په مثبتو کلمو تمرکز وکړئ.

نور په بله گڼه کې

د نشه‌يي توکيو د قاچاق د مخنيوي لپاره د دريو گاونډيو هېوادونو شريکه مرسته

طارق عزيز

گامونه پورته کېږي، نو بلخوا مور داسې مثالونه هم لرو چېرته چې د طبي مقاصدو لپاره د نشه‌يي توکيو کر قانوني گرځول شوی. د نړۍ د نورو هېوادونو په څېر پاکستان، افغانستان او ايران هم غواړي نه يوازې د ناقانونه نشه‌يي توکيو کښت ختم کړي، بلکې غواړي ددې توکيو قاچاق هم بند شي...

د نشه‌يي توکيو بد اغېز هر چاته معلوم دی، خو سره له دې هم په نړۍ کې به داسې هېواد نه وي چې يو شمېر خلک يې په نشو نه وي اخته، خو بيا د ډېرو هېوادونو حکومتونو نه يوازې د نشه‌يي توکيو د ناقانونه کښت، بلکې د کارولو پر ضد يې هم ډېر گامونه پورته کړي. يو خوا که د نشه‌يي توکيو د ناقانونه کښت او قاچاق پر ضد په ټوله نړۍ کې عملي

ايتلاف مالي مرسته له دې څخه علاوه ده. سره له دې چې د امريکې او نړيوالې ټولني لخوا د کوکنارو د کر د خاتمې لپاره له افغان دولت سره مرستې شوې دي، خو بيا هم د کوکنارو کر او د نورو نشه‌يي توکيو کر لا هماغسې روان دی. داسې ولې کېږي؟! د افغانستان د معيشت او بيا په خاصه توگه د کرکيلې په اړه په جاري شويو شمېرو کې ددې پوښتنې ځواب موندل کېدای شي. په افغانستان کې يوازې ۱۲ سلنه ځمکه د کر وړ ده. په دې هېواد کې پينځه سيندونه بهېږي، خو سره له دې يې هم د اوبو لگولو نظام دومره پرمختللی نه دی چې په پايله کې يې د کر وړ ټوله ځمکه خړوبه کړای شي. که څه هم يو اېس اېډ او نورو ادارو د افغانستان له کروندگرو سره د فصلونو توليد اضافي، د اوبو لگولو نظام بهتري او د کرکيلې او لاييو ستاک د ودې له لارې مرسته روانه ساتلې، خو ددې کومې خاص پايلې نه دي را وټلي.

د صنعتونو د نشتوالي له امله د تربيه شويو خلکو کمې داسې ستونزې دي، د کومو په وجه چې افغان کروندگر د کروندې سمدستي لاسته راوړنې لپاره د کوکنارو په فصل په انحصار کولو مجبور دي، ځکه چې دوی په کم وخت کې د فصل ښه نعم البدل تر لاسه کوي. په افغانستان کې د کوکنارو کرونده، توليد او له تجارته يې د تر لاسه کېدونکي آمدن حجم د ميليونونو ډالرو د ماليت دی، خو له دې نه افغان دولت او نه کروندگرو ته پوره معاوضه په لاس ورځي، ددې پر ضد له دې تجارت څخه د تر لاسه کېدونکي آمدن ډېره برخه د جنگسالارانو، ترهگرو او د نشه‌يي توکيو

سېزر گډېس وويل: «درې واړو گاونډيو هېوادونو په ۲۰۱۹ز کال کې د افينو او نورو نشه‌يي توکيو د قاچاق د مخنيوي لپاره په لا ډېرو هڅو کولو اتفاق کړی.» د سېزر گډېس په وينا، له دې درې واړو هېوادونو پرته د نړيوالې ټولني لخوا مرستې زياتولو ته اړتيا ده، ځکه د نشه‌يي توکيو د مخنيوي کار يوازې ددې درې هېوادونو د وس خبره نه ده. د افغانستان د نشه‌يي توکيو د مخنيوي وزارت ډايرېکټر جنرال محمد عثمان فروتن وايي: «سر کال په افغانستان کې ۸۹ سلنه افينو په هغو سيمو کې کرل شوي چېرته چې د ترهگرو او وسله‌والو فعاليتونه زيات دي.» دی وايي، سر کال افغان چارواکيو ۴۳۳ ټنه نشه‌يي توکي نيولي او د نشه‌يي توکيو د قاچاق په تور نژدې د څلور زره شکمنو کسانو پر ضد د هېواد د قوانينو له مخې عمليات شوي دي.

په افغانستان کې د کوکنارو کر او د افينو او نورو نشه‌يي توکيو نړيوال مارکيټ ته قاچاق يوه نړيواله ستونزه جوړه شوې. ددې درې واړو گاونډيو هېوادونو تر منځ ددې ستونزې د مخنيوي لپاره مرسته او د معلوماتو شريکول يو ښه اقدام دی، خو تر څو چې د کوکنارو د کر او د افينو د پيداوار لاملونو ته پام ونشي دا ستونزه به هواره نشي.

امريکې د تېرو ۱۷ کلونو په لړ کې په افغانستان کې د کوکنارو د کر پای او د نشه‌يي توکيو د مخنيوي لپاره افغانستان ته ۸ ميليونه ډالر بوديجه ورکړې، خو سره له دې هم د کوکنارو کر ختم نشو او نه په دې لړ کې کېدونکيو هڅو نتيجه ورکړې دي.

د نشه‌يي توکيو د مخنيوي لپاره له افغانستان سره د ملگرو ملتونو او اروپايي

... په دې لړ کې درېواړو گاونډيو هېوادونو، پاکستان، افغانستان او ايران له افغانستان څخه د افينو او د نورو نشه‌يي توکيو د قاچاق د مخنيوي لپاره د مرستې کولو او له يو بل سره د معلوماتو شريکولو پرېکړه کړې.

دې درې واړو هېوادونو دا پرېکړه د ۲۰۱۸ز کال په دسمبر کې د پاکستان په پلازمېنه اسلام آباد کې د يوې غونډې پر مهال کړې. په دې دوه ورځنۍ غونډه کې د پاکستان، افغانستان او ايران د نشه‌يي توکيو د مخنيوي ادارو لوړ رتبه چارواکيو گډون کړی و. دا درې اړخيزه غونډه د ملگرو ملتونو د نشه‌يي توکيو او د جرمونو د مخنيوي ادارې «يو اېن او ډي سي» په مرسته شوې وه. د ملگرو ملتونو د نړيوالې ادارې په ۲۰۰۷ز کال کې ددې درېواړو گاونډيو هېوادونو تر منځ د مرستې او معلوماتو د شريکولو ميکانيزم معرفي کړی و. ددې ميکانيزم بنسټيزه موخه له افغانستان څخه د افينو او نورو نشه‌يي توکيو د قاچاق مخنيوی دی. د اسلام آباد په غونډه کې درېواړو هېوادونو د نشه‌يي توکيو د قاچاق د مخنيوي لپاره په وخت د معلوماتو شريکولو او په دې لړ کې له مرستې زياتولو سره سره په هغو پولو په يو وخت کې د عملياتو کولو پرېکړه هم کړې، په کومو چې د نشه‌يي توکيو د قاچاق وړل روان دي.

د اسلام آباد دا غونډه داسې مهال شوې، چې د ملگرو ملتونو ادارې منلې چې په ۲۰۱۸ز کال کې د وچکالی او ټيټې بيې له لامله په افغانستان کې د کوکنارو په کر کې نژدې ۲۰ سلنه کمې راغلی.

په دې درې اړخيزه غونډه کې په پاکستان کې د يو اېن او ډي سي استازي

سیکولار پزم

... به تېر پسي

دا بېلگه ښيي چې مور همدغسې د ماورا طبيعت په لمن کې ژوند کوو او ژبه مو پوره سکولار شوې نه ده. دا له يوه فرانسوي سره پرتله کړئ چې د خدای پامانی پر وخت وايي: «د لیدو په هیله» او یا یو انګلیسي چې وايي: «مخې ته دې ښه». دا ژبه، د فرنگیانو همبشني ژبه نه وه. که تاسې د دوی مخکښو لیکنو او خبرو اترو مراجعه وکړئ، وبه وینئ چې په خدای پامانی او لیک لیکلو کې دومره وچ کلک نه ول او هلته دیني سمبولیک ژبي واکمني درلوده.

خو تر ژبي ډېر او مهمتر، انګېزې مو دي. مهمترین ځای چې د لازمان او ماورا طبيعت عالم - چې دین هم په دې نړۍ پورې اړوند دی - په طبیعي ژوند کې مو دخالت کوي، په عمل کې مو نیتونو ته ښه او روح ورکوي. انسان بې له انګېزې او اندېښې بل څه نه دی. مولانا بلخي ویل:

ای برادر تو همان اندیشه ای - ما بقی تو استخوان و ریشه ای (مثنوي)

د اندیشه کلمه یې په عمومي مانا کارولې ده؛ هم نیت په پام کې لري او هم اندیشه. انسان د نیت او اند ټولګه ده او د عمل په ډګر کې د خپلو نیتونو تابع دی. که انګېزې او نیتونه یې دیني وي، دیني انسان کېږي او که غیر دیني وي، سکولار کېږي. جمع هم تل په فرد پسې ځي. که د ټولني ډېرې وګړي دیندار وي، دیني ټولنه به رامنځ ته شي او که غیر دیندار وي، سکولار ټولنه. په نویو ټولنو کې دا پېښه شوې چې غیر دیني نیتونه، د دیني نیتونو ځایناستي شوي دي. د بېلګې په ډول د روغتیا او وطن دوستی انګېزې شنلای شو.

د اسلام له بېغمبره(ص) یو روایت لرو چې وايي: «الانظافة من الايمان» یعنې پاکوالی د ایمان یوه برخه ده؛ یعنې مؤمن انسان د مؤمن والي په نیت پاکوالی غواړي. همدغسې مور ټول له هېواد سره مینه لرو. که کوم دښمن زموږ پر خاوره یرغل وکړي جګړه ورسره وکوو او د دفاع ترې کوو. په دیني روایاتو کې لرو «حب الوطن من الايمان» یعنې له هېواد سره مینه د ایمان یوه برخه ده. مؤمن انسان، د خپلو دیني ښوونو له مخې، وطن دوست دی او له خپلې خاورې به دفاع کوي. همدلته یو بنسټیز ټکی نغښتی دی. څوک چې له خپل هېواده دفاع کوي په کوم نیت دغسې کوي؟ څوک چې د پاکوالي په لټه کې دی، په کوم نیت دا کار کوي؟

په نوې نړۍ کې ویل کېږي، د پاکوالي لپاره، دیني نیت لازم نه دی؛ بلکې د عقلمنو انسانانو په توګه پوهېږو چې پاکوالی یو ښه چار دی. دا چې خدای تعالی هم ترې راضي دی، څومره ښه؛ خو ان که خدای هم نه ویل، مور په خپلو عقلمونو پوهېدو چې پاکوالی یو ښه چار دی او یوازې په عقلي انګېزو پر ډډې کولو مو د پاکوالي رامنځ ته کولو ته هڅه کوله. او یا کله چې غلیم زموږ پر هېواد یرغل کوي، پر کور مو تېری کوي؛ نو شونې ده په دیني انګېزو له ځانه دفاع وکړو او شونې ده دیني انګېزه هم ونه

د قاچاقبرو جېبونو ته ځي. پر ۲۰۰۱ ز کال په افغانستان کې د ناټو د عملیاتو له پیل کېدو نه پس د بیا رغونې او بحالی په نوم امریکا، اروپایي ایتلاف، جاپان او نورو مرستندویو هېوادونو له بېلابېلو پروژو سره سره د کوکنارو د کروندې د کمښت لپاره اقدامات کوي، ځکه چې د نشه یي توکیو قاچاق د ټولې نړۍ ستونزه ده، دا حالات په نظر کې ساتلو سره افغان دولت او ګاونډي هېوادونه یو ځای شوي او ددې مسئلې د حل لټولو هڅې کوي. په داسې حال کې دې ته اړتیا ده چې افغان دولت د کوکنارو د کروندې او تولید عمل رسمي کړي، باید افغان دولت نړیوالو هېوادونو او په خاصه توګه له دوا جوړوونکیو هېوادونو سره تماس ونیسي او د افیونو قانوني برآمد ته پام وکړي.

په ۲۰۱۷ ز کال کې د دوا د صنعت نړیوال حجم ۸,۹۳۴ میلیونه ډالر ریکارډ کړای شوی و او د یوې اندازې له مخې د ۲۰۲۱ ز کال په پای کې به ددې صنعت حجم د ۱۱۷۰ میلیونه ډالرو نه هم زیات شي. په دې وخت کې افیون په ګڼ شمېر سکون رسوونکیو دواګانو کې کارول کېږي.

باید افغان دولت او د ملګرو ملتونو د نشه یي توکیو او د جرایمو د مخنیوي اداره هغه ټول پرمختللي او پرمختګ کوونکي هېوادونه چېرته چې د درملو صنعتونه دي، په دې قایل کړي چې هغوی د درملو جوړولو لپاره افیون له افغانستانه وپېري، له دې سره به افغان حکومت ښه مالي ګټه تر لاسه کړي او ورسره به د کروندګرو ګټه هم زیاته شي او ورسره به د نشه یي توکیو په قاچاق کې ډېر کمښت راشي. په دې لړ کې د افغانستان د کرنې وزارت، اقتصاد وزارت، د بهرنیو چارو وزارت او تجارت وزارت هم مسوولیت لري، دا یو مشکل کار دی خو چې نیت او اراده وشي، نو بیا هېڅ ناممکن نه دي.

افغانستان په دې وخت کې د بیا رغونې او بحالی له پړاو نه تېرېږي، باید افغان دولت په دې ځان پوه کړي چې د نشه یي توکیو د قاچاق په اړه د تجارت یوه لویه برخه د قاچاقبرو، عسکري ډلو او نان سټېټ اېکټرز لاسونو ته ځي، که د کوکنارو کروندې، تولید او بهر ته لېږل قانوني او رسمي شي، نو افغان دولت هغو وړو کروندګرو ته ښه په ښه ګټه رسولي شي، کوم چې په دې وخت کې د معاش له ستونزو سره مخ دي. په دې لړ کې مور د کاناډا یو مثال ورکولی شو، چېرته چې د طبي موخو لپاره د نشه یي توکیو تر یوه حد پورې د قانون له مخې د کروندې اجازه ورکړل شوې. دا اجازه چاته ورکړل شوې؟ او ددې شرایط څه دي؟ باید په دې لړ کې افغان دولت د هغه ځای د قوانینو او شرایطو جاج هم واخلي.

لرو او له ځانه دفاع وکړو. په غیر دیني ټولنو کې، خلک د خپل مال، ناموس او خاورې لپاره مبارزه کوي سره له دې چې دیني انګېزه نه لري. تردې اوچت، له ظلم سره مبارزه ده. څوک چې په ټولنه کې ظلم زغملای شي، څوک چې ویني «نابینا و چاه است» او چوپ کېناستای شي، په دوو انګېزو غږ پورته کولای شي: یو په دیني انګېزه؛ ځکه دا کړنه د خدای خوښه ده او بل په غیر دیني انګېزه؛ یعنې به یو عقلاني څېړنه دې پایلې ته ورسې چې ټولنه له ظلم سره نه پایږي او د ظلم منل د انسان له فطرت سره په ټکر کې دي. سکولار ټولنې دغسې یو وضعیت لري.

په دیني ټولنو کې د سکولار ټولنو عموم بنسټونه هم پیدا کېږي؛ یعنې که هلته د کرنې وزارت لري، دیني حکومت هم د کرنې وزارت لري. که هلته دفاع وزارت لري، دیني حکومت یې هم لري. دا ټول ظواهر یو دي؛ نو ترمنځ یې توپیر څه دی؟ کوم چار یوه دیني ټولنه له غیر دیني ټولنې یا یو دیني حکومت له یو غیر دیني حکومته بېلوي؟

دا توپیری عنصر انګېزې او نیتونه دي. د دواړو کړنو بهرنی ښه یوه ده. بنا او ساختمان یې یو رنگ دی. په دواړو ټولنو کې بنسټونه یو بل ته ورته دي. دلته یوازې څیز چې د سکولار او غیر سکولار ډلو ترمنځ توپیر رادېره کوي، «انګېزې» او «نیتونه» دي؛ یو د الهي رضایت په نیت عمل کوي او دا بل نه له خدای سره د موافقت یا مخالفت - چې له آره به ذهن کې دغسې انګېزه نه لري - له وجهې بلکې په خپلې عقلاني انګېزې عمل کوي لکه وایي پلانی کار کوم ځکه عقلاني محاسبې رابښي چې پلاني ځای ته به ورسم او همدغسې.

د سکولار پزم ددې مفهوم په پام کې نیوو سره، ډېری تبعی او فرعي ټکي به یې رابښکاره شي. لکه چې ومو ویل. نړۍ، د انګېزو او اندیشو نړۍ ده. د انګېزو په نړۍ کې کله مو انګېزه دا وي چې له یوه ماورایي موجود سره معامله وکړئ او طبعاً چارې مو دده په وینا او دده د خوښی لپاره کوئ. کله هم دغسې محاسبه او سنجونه نه لري؛ خو په عقل چلېږئ او د کار پایله هم یو رنگ ده. کله چې زموږ په ټولنه کې ویل کېږي: «مور خپل مکلفیت ترسره کوو» د «مکلفیت ترسره کولو» دقیقه مانا همدا ده چې: «مور په خپل ګومان د دیني او الهي انګېزو له مخې عمل کوو، حال دا چې نور د دغسې نیتونو له مخې عمل نه کوي.» له دې سریزې دوه مهم ټکي راوځي: لومړی ټکی دا، په سکولار او غیر سکولار لید کې د کرنې بهرنی ښه څه دخالت نه لري. څه چې دخالت لري د عامل وګړي دننۍ انګېزه ده. زه یو کار کوم چې شونې ده ته یې ورته ترسره کړې؛ ته هم موټر چلوې او زه یې هم. ته هم ښوونځی پرانځې او زه یې هم. ته هم اولادونه روزې او زه یې هم. شونې ده دا ټول پوره یو رنگ ښه ولري. کوم څیز دا دواړه کړنې یو له بله بېلوي؟ دا چې زه ځانګړی نیت لرم او تاسې بل لري. نو ظواهره ته په کتو ویلای نشو چې کوم وګړی یا ټولنه سکولار او کوم وګړی یا ټولنه سکولار نه ده. بې له بخري توپیره، د کړنو ظاهر یو رنگ کېدای شي...

پاتې په بله ګڼه کې

سر يې هورې په دماغان لم يې اټک دی

ابراهيم ايمان

په مور وطن ډېر کړاوونه او جگي ټيټې تېرې شوې دي، خو نه يې چنگېز ته سر خم کړی، نه گوډ تيمور، نه انگرېز و شوروي ته. په مور وطن هرې ډلې ټپلې زړه بخ کړی دی، خو له داخلي خاينانو هم په امن نه دی پاتې شوی. څوک يې په ټټر کې سرو او سپينو ته غله ول او څوک يې بيا د نورو په اشارو نوم و نښان ته شنه مړه. هرې ډلې چې په مور وطن کې له دماغانه تر اټکه پورې ظلم او زياتی کړی دی، په شرمو شرمېدلي دي.

کله چې امريکا او متحدينو يې پر افغانستان بريد وکړ، امريکا يوي ډلگۍ ته داسې زمينه برابره کړه چې د وطن اکثريت يې يوي ځنډې ته کړ. ددې ډلگۍ په راس کې بيا پخوانی ولسمشر حامد کرزی و. ده او دوی پخپله دوره کې داسې کارونه وکړل چې د پښتون قوم بنياد يې وپاسلو، يوازې يې د بېلگې په ډول د پښتنو په سيمو کې خيالي بنسټونځي يادوم او بس!

د حکومت په چوکاټ کې خو له الفه تر يا، ټوله شمالي ټلواله مسلطه وه. دوی د پښتنو په سيمو کې جنگ ته زمينه برابره کړې وه.

په روان جنگ کې مو ټول اسلامي او پښتني ارزښتونه زخم زخم، ټپي ټپي شول. ټيکري، څادر، لنگوتی، برقه او د پتمنو پښتنو مېرمنو جامي..!

هو! دا ارزښتونه مو څه په خپل لاس ټپي کړل او څه د نورو په لاسونو، خو اوس د هېواد په شمال کې ځيني را پورته پورته شوي دي لوی ارزښت د افغانستان نوم او افغانيت نه مني. مور يې په تدريجي ډول دې ځای ته را ورسولو اول يې پورته ياد شوي ارزښتونه او ژبه په اداره کې فلج کړه، بيا خبره دې ځای ته را ورسېده چې اوس د افغان په سپېڅلي نامه پوزخند وهي، ننگين او منفور نوم يې بولي!

څوک چې خراسان غواړي، دوی د تاريخ هغه بابونه نه دي کتلي چې چا په دې پاکه خاوره کې د بغاوت ناره کړې ده، انجام يې څه دی او افغان ولس څه ورسره کړي دي. دوی پردي تالېختي تل د پرديو پروژې دلته په لوی افغان وطن کې پر مخ وړي او تل يې له دې خاورې نه نورو ته گټې رسولي دي..

اوس بيا غواړي چې پخواني باداران خوشحاله کړي او په افغان وطن کې د بې

اتفاقی او تعصب نغاري وډنگوي، خو زه حيران دې ته يم چې ولسمشری مانی او نور ادرسونه خپل ورته گوري او هېڅ غور نه پرې گروي! دوی کېدای شي په دې نه پوهېږي چې دا د ننگ مسئله ده، د غيرت خبره ده او د افغانستان د ابرو خبره ده... بل د لوی کندهار، لويې پکتيا او مشرقي ولسونه هم چوپ دي، که حکومت او دولت په دې خبره سر نه خوروي، نو دا ولسونه چې تل يې د افغانستان په سترو مسئلو کې دخالت کړی دی، نن بايد په يوه غبر را پورته شي، ستميانو او خرو او اسانو ته داسې غاښ ماتوونکی ځواب ورکړي چې راتلونکي نسل ته يې يو سبق پاتې شي.

که ددې خبرو مخه په نطفه کې ونه نيسو او دا خبرې ورې وگڼو، نو لرې نه ده چې په وطن کې به دې خبرې ته ايران او پاکستان پوکي ورکړي، بيا به يې مخه نيول ډېر گران شي. خدای مکره چې د گل گل وطن دا خلک را نه ټوټه او پرچه پرچه کړي.

سر يې هورې په دماغان لم يې اټک دی
په دې منځ کې يې مېشته واړه عبث دي
«خان عليين مکان»

سوله مو تجربه کړې؟

احسان الله مومند

سوله هغه ښېرازه ده، چې له خوشحالی، نېکبختی، پرمختگ، امنیت، اقتصاد او... له لرلو مو برخمن کوي.

مور تل د سولې په اړه اورېدلي او ان رسنی هم د سولې لپاره -لکه څومره چې ورته اړتیا ده- کار نه کوي.

ډېری رسنی د سولې بهیر څپي، ډېری شنونکي او چارواکي هم ورته کړنې کاندې. آیا داسې یوه رسنی به څوک را وښيي چې د سولې په اړه یې څېړنیز راپور خپور کړې وي؟! او یا یې کوم کارپوه پوښتلی او هڅولی وي، چې ولې سوله نه راځي!؟

ځواب هرورمو منفي دی؛ ځکه مثبتې څېړنه یا د سولې د گټو او مثبتو اړخونو شننه، سپړنه او څېړنه په تېره نیمه پېړۍ کې نه چا لیدلې او نه لوستلې ده.

زموږ د هېواد ځینې کاري شنونکي یا د سیاسي چارو کارپوهان ټینګار کوي، چې څنګه ملي روح، له ملي ځانه بېل او وځپي!

مثلاً 2014ز کال یې هېوادوالو ته داسې ور پېژندلې و:

په 2014 ز کال کې به یو انسان د بل انسان خوړونکی وي. خو تر دې دې دمه هېچا، هېڅوک ونه خوړ، هېچا، هېڅوک لوار تېر نکړ.

رابه شو د سولې او انسان ارزښت ته. الله پاک په سورة المائدة، ۳۲ ایه کې داسې فرمایلي دي:

مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا

شوی دی.

هوکی! د هغو سيمو له خلکو دې د روان وحشت او ناخوالو د حل او عواملو په اړه وپوښتل شي، چې هلته هره ورځ وژنه، کرکه، جنگ او وحشت روان دی. بيا به نو د ستونزې په اړه ناسته، څېړنه او بحث ولې بې پایلې کېږي.

که ښکېل چارواکي په رښتيا سوله غواړي، بايد له قومي مشرانو او ملکانو سره مشوره او نېک اړيکي ټينګ کړي. ځوانانو ته دې د عامه پوهاوي او ملت دوستۍ پروگرامونه او سيمينارونه جوړ او په ټوله کې دې دا څلور اصله -چې د يوه ملت او يا ملک د ملا تېر بلل کېږي- غښتلي کړي، چې هغه اخلاق، اقتصاد، امنیت او پوهه دي.

شاعر وايي:

لوی مه شه هغه ځوی دې په خوا پورې
چې يې نه نيولی درس او نه مکتب دی
په اوسني روان ناورين کې تر ټولو گرم او
جذباتي هغه ځوانان دي، چې د علم په
زده کړې بوخت دي!

آيا ژوند په څېړنه نه ارزې؟ او که ارزي بيا چارواکي، د سولې کاروان مسوولين او کارپوهان او رسنی په دې اړه چوپتيا ولې غوره گڼي او څېړنه نه کوي!؟

څرګنده ده، چې په دې هېواد کې گران او زړه ته نږدې خپل او پردې جېب دی! نه ملت او نه يې د ملي پيداښت ارزښتونه!
خو په نورو هېوادونو کې دا جوتنه ده، چې ډيری خلک او ملت د جېب په پرتله ښاغلي او درانه دي.

هو! چارواکي (حکومت او دولت) بايد ملت او هېواد ته وفاداره وي؛ ځکه د حلالې لټون او په هېواد کې سمون د دوی کار دی.

ژباړه: (بېشکه شان دا دی هر څوک چې ووژني يو نفس بې له (عوض او بدل) له بل نفس څخه (يا بې) له فساد په ځمکه کې (چې په ملک کې يې فساد کړی وي) نو گواکې وژلي يې دي ټول خلک او هر چا چې ژوندی کړ دغه (يو نفس چې سبب شي د ژوندون يې) نو گواکې ژوندي کړي يې دي ټول خلک).
دا چې د يوه بې گناه انسان وژل د ټول عالم وژل دي؛ نو بيا ولې زموږ په گران هېواد افغانستان کې هره ورځ لسګونه او سلګونه کسانو ته مرګ ژوبله اوږي!؟
آيا افغانان انسانان نه دي!؟

آيا په افغانستان کې د يو بل وژنه، تښتونه، شر و فساد ورځ تر بلې کمزوری شوی او که د ځواکمنتيا بېلابېل پړاوونه وهي!؟
آيا په دې اړه ټولو خپل حق ادا کړی!؟

آيا د سولې په نوم چې کومې پيسې د مظلوم ملت له جېبه اېستل کېږي، دا پر ځای مصرفېږي؟ ايا هغو رسنيو او شنونکيو چې ځانونه د هېواد د ملي گټو او د هېواد د بچيو ساتونکي، ژغورونکي او هڅوونکي بولي، په رښتيا د سولې مثبت اړخونه څېړلي؟

زما په اند ددې ټولو پوښتنو ځواب منفي دی؛ ځکه دوی يوه ورځ په دې اړه چې د يوه انسان وژل د ټول جهان وژل دي؛ يوه داسې پرتمينه غونډه نه ده جوړه کړې، چې پکې ملي مخور، سيمه ييز سپين روڼي، قومي مشران، د لېرې پرتو سيمو درانه اوسېدونکي او ځوانان برخه واخلي. که يې جوړه کړې هم وي؛ وروسته يې پروژې يې بڼه په ډاګه شوې او د ورغليو خلکو له ملاتړه يې برخې شوې ده، لگښت يې هم د يوې پروژې يې موخې قرباني

مردم، خشمگین اند!

های نگهبانان و پاسبان به مشکل رویت می شود. عموماً روی یک دیوار سمنتی بزرگ که خود به یک احاطه ی مربع سمنتی دیگر منتهی می شود، یکی با کلاه و تفنگ، از عقب یک پرده ی جالی، مردم را نظاره می کند. در واقع این ما هستیم که آزاد می گردیم. مسوولان امنیتی ما بیشتر از هرکس احساس ناامنی می کنند. اگر به قسم معمول تحلیل سیاسی- اجتماعی این بدبختی ها بپردازم، عقده های ما به قصر سفید می رسند، اما به این بسنده می کنم که تصمیم گیرنده گان و مجریان، از مردم دفاع می

در تنگنای زنده گی، فشرده می شویم. نان، آب و خانه ی ما را گرفتند، کم نبود، حالا از نفس نیز افتیده ایم. حالت بی زاری توام با خشونت مرا می خورد. مردم، چه گونه منقلب می شوند و در خروش خشم آنان، حاکمیت ها و رهبران، چه گونه زیر پا شده اند؟ به این درک، نزدیک می شویم. اعتماد ما به بازیگران سیاسی، ارمغان هرج و مرج بیشتر است. مثل این می ماند که کار ما، تایید هر کس و ناکسی ست که با ساخت دوسیه و شجره نامه، مردم را درگیر مرور گذشته ای می کنند که در هیچ کجایش، پس منظر آنان، تاریخ تجربیات کاری خوب ندارد. می آیند و می روند و از ما طلب رای می کنند. وسیله ی وصل ما با حکومت داران، چند نوبت اعتماد آراست...

مصطفی عمرزی

خبر های کذایی زیادی را شنیده بودیم که شهر های ما را از وجود موانعی پاک سازی می کنند که در همه جا، شبیه قلاع معروف کابل شده اند. با این تفاوت که حضور جامعه ی جهانی، تکنالوژی عمران بین المللی را به ارمغان آورده است. به جای گل و پخسه ی وطنی، از سیخ و سمنت، مانع می سازند.

طی یک سال اخیر، مثل این که کار های قبلی را فراموش کرده باشند، به اندازه ای به حجم موانع سمنتی شهر کابل افزوده اند که به گونه ی فجیع، جلو تردد مردم را می گیرند. تهدیدات امنیتی بزرگ و کوچک، مجموعه یا حلقه ای را که در تبابی با ارگان های امنیتی کار می کنند، به تجارت ستر ادارات، جاده ها و افراد و امی دارند تا ضعف های فاحش سکتور امنیتی بیشتر به نمایش گذاشته شوند.

اگر این همه ادعای توان مندی درست است، چرا فضای تردد و تنفس مردم را تنگ می سازند؟ در کجا پنهان می شوند؟ عقب سمنت ها! پس سرنوشت و تحفظ مردم چه می شود؟ یا این که مردم، فقط گوسفند هستند؟

فاصله ی ما از دولت، به چند فرسخی رسیده است. نمی دانم چه کسانی تصمیم می گیرند؟ در شهر کابل در ازدحام مناطق مرکزی که انباشته از مراکز تجاری، ساحات قدیمی مسکونی و ادارات دولتی اند، هر کجا که فضای بازی به چشم بخورد، همه روزه با هزاران تن موانع سمنتی، حصار کشی می کنند. در چهارراه پشتونستان، مردم در تنگنای مکان، روز تا روز دور حلقه ی چهار راه فشرده تر می شوند.

هراس از عدم کفایه، شماری را به تلاش انداخته است که با سمنت کاری شهر، به ذعم خود شان به امنیت بیافزایند. در این کار، تفکیک مناطق و کجا هایی که مورد حمله قرار بگیرند، مدنظر نیست. هر جا فضای باز بیابند، سمنت می گذارند.

چند ماه قبل از چهار راه پشتونستان تا چهار راه سرای شمالی را با ۲۰ یا ۴۰ افغانی طی می کردم، اما حالا موتر های درستی با کرایه ی ۲۰۰، ۲۵۰ یا ۳۰۰ افغانی، حاضر نمی شوند به این مسیر بروند. با پیمودن فاصله ای تا چهار راه ملک اضغر، صدارت یا چهار راه انصاری، آن هم فقط به موتر «درستی» می رسم.

احاطه ی وزارت مخابرات با موانع جدیدی که به نام گلدان گذاشته اند و با جلو آوردن دیوار های سمنتی که جلوتر از دیوار های احاطه ی وزارت قرار دارند، پیاده رو را به حد عبور یک تن در آورده اند. برای آن که همه چیز را ساده

و انمود کرده باشند، از جوانان هنرمند افغان که نقاش استند، دعوت می کنند حصار های سمنتی را نقاشی کنند. شباهت این منظره، بی شباهت به پناهگاه های ائومی نیست. در اوایل حمله ی امریکا به افغانستان، مردم، نگرانی داشتند که حضور بن لادن، به قیمت جان شان تمام نشود؛ زیرا شایع شده بود که به زودی با بمب ائومی امریکا، رو به رو می شوند.

بی زاری توام با خشونت، کاسه ی صبر مردم را لبریز کرده است. مرکز شهر که محل تردد جمع کثیری از اهالی پایخت است، بر اثر تنگنای جا، ساعت ها همه را درد سر می دهد. هنوز از برف و بوران خبری نیست، زنان و دختران مردم از عصر الی ۸ شب در ایستگاه های مرکزی شهر منتظر می مانند تا موتر بیابند.

وقتی این سطور را می نویسم، از شدت ناراحتی بی میل نیستم چند فحش خواهر و مادردار به مسوولان حواله کنم. آخر کدام حیوان تصمیم می گیرد؟ با این همه مدعی عقل و منطق، یکی نیست بیاید و مشاهده کند که سمنت کاری شهر، نمی تواند جلو درز هایی را بگیرد که با ضعف مدیریت، نصف مملکت، جغرافیای حاکمیت مخالفان شده است.

همه جا سمنت چیده اند. احاطه ی وزارت دفاع که از داخل نیز حیاط کلان دارد، به اندازه ای بزرگ شده است که در کنار اشغال پیاده رو، نصف جاده ی برج ساعت تا زیارت ابوالفضل را می گیرد.

در جا هایی که ادارات امنیتی قرار دارند، چهره

کنند یا از خود شان؟ مردم ما در میان موانع سمنتی، مانند یتیمانی هستند که فقط وظیفه دارند رای بدهند و حمایت کنند. این همه هیاهو، نظام، حکومت و مسوولان، برای چیستند؟ خوب، معلوم است که باید به نیاز های مردم پاسخ بگویند؛ مردمی که در حصار های سمنتی خورد و افسرده می شوند.

نمی دانم شاید سناریوی تازه در کار است! آهسته و بدون سر و صدا، اطراف خویش را حصار می بندند. خدا کند خیانت دیگری در کار نباشد! از چه می ترسند و چه را پنهان می کنند؟

هر روز در صف هموطنان مستضعف، مظلوم و درمانده ی ما، به عنوان کسی که وجدانا درد های آنان را شرح می دهد، منقلب می شوم. حالت تکرار، یک نواخت و زجر دهنده که فقط زیاد می شود. واقعاً اسفبار است که کسی به این نمایشگاه یاس، اندوه و خشم توجه نمی کند. فتنه هایی که به همه چیز آتش می زنند، از همین شرر اجتماعی برخاسته اند.

عذاب در عذاب، مردم را خشمگین می کند. تا دیر نشده، بچنید! هر کی در این جا خیال اقتدار کند، ناگزیر است هول ماحول اش را بپذیرد. در عقب سمنت ها و سنگر ها، فاصله از مردم، به فرسخ ها رسیده است. بهتر است از «بحران عدم اعتماد» بگوئیم!

شرح تصاویر:

نمونه هایی از هزاران مانع سمنتی شهر کابل.

د بلاگانو میاشت

جبران جبرایلی

وايي، خبرې له خبرو پيدا کېږي، زه او استاد محمد آصف صميم د پېښور په يوه جوړه شوې غونډه کې مشران مېلمانې وو، ما صميم صيب ته وويل، تا له ځان سره څه راوړي؟ هغه راته وويل، ما له ځان سره هېڅ هم نه دي راوړي، ددې ويناوالو په خبرو کې دومره خبرې پيدا کېږي چې ماته د څه راوړلو ضرورت نه پېښېږي، دا هماغوی په خبرو کې خبرې کوم.

ماته هم په خبرو خبرو کې د سوات درې يو نامتو ليکوال -چې زه ورته د غره هومره درانه گورم او د سوات د اخري پاچا بيرغ هم له ده سره خوندي دی- محمد پروېش شاهين يادوم. ياد دې په خیر وي، هغه به ويل، اسد دانش ته ادیبان اسد لالا او دانش لالا وايي، خو زه چې کله په دې تنگه گلی را پېښ شوی يم نو ټول ادیبان ترې داسې را تاو وي، لکه مهربانه مور، نو زه ورته د ادیبانو مور وایم، خو ښاغلی شهرت ننگيال صيب د اسد دانش په تراو جلا نظر لري، هغه وايي، په دوستۍ کې جوړه نه لري، خو په دښمنۍ کې يې دوه خطرناکې الماری ساتلي، په يوه کې يې سموم خفيغه او په بله کې يې سموم شديد اېښي. که د سموم شديدو له الماری نه يې يو نری شان کپسول هم را ووبست نو د ډېرو سابه په مالگه کولی شي. ما هم د ننگيال صيب خبره جدي اخیستې، د هماغو دوو الماریو له وېرې ورسره ډېر محتاط چلېږم.

دا دوه لسيزې کېږي ځان ورسره په اوداسه کې ساتم. شپاړس کاله پخوا يې له يوې جگې ځانگې ناست يو خوار داسې لاندې را گوزار کړ او په داسې يوه سوره يې نوېست چې لا تر اوسه يې له را وپستلو څخه ډېر ياران عاجز پاتې دي. زه لطيف جان بابی يادوم، له ډېرو کلونو او کړاونو وروسته ما هم يوه الماری سازه کړې، که يو قلم ترې را وباسم، نو د ډېرو يارانو خولې به په امبورونو هم خلاصې نشي او له وارخطايۍ به ترې بدرنگي د میدان رنگ شي او د ځينو د مخ له وړيو نه به درته د سپي لکۍ ښه ښکاره شي.

زه ددې لوبې ډېر پخوانی لوبغاړی يم او د ډېرو ښاغليو رنگ په رنگ کيسې راسره شته. د همدې الماری له برکته چې ما پخوا په څه عقیده لرله اوس يې پرې نه لرم، کاش! ددی مکارو زاهدانو قبرونه مې پخوا نړولې وای، کاش! د دوی جنډې مې سپېڅلې وای او زيارتونه مې ورته په کانو وپشتلي وای که زه د خپل يو ناچاپ کتاب يو څو کرښې را نقل کړم، نو له ما نيولې د جومات تر ملا امامه پورې به رانه ځان څوک سپين نکړي.

که زما په ليکنه د چا تندي گونځې شوی وي، باک يې نه گڼم، د کابل یخنی او واورو رانه خبره اوږده کړه، د خپل ملا په دې شعر يې رالندوم:

بدلوي د کتاب توري زندي د ايمان سترگې
که يهود دي که سعود دي که ډالر دي که ريال

رښتيا ما خو د بلاگانو د میاشت خبره را نيولې وه، ما ماشومتوب کې د بلاگانو ډېرې کيسې اورېدلي دي، کله کله چې به مې په کور کې شرارت زيات شو، نو خدای بښلي مور به راته ويل، چوپ شه که نه بلا راځي! د بلا د لفظ اوږدو سره به مې ټول شرارتونه هېر شول، چې لږ را لوی شوم نو مشرانو به راته ويل، پس له ماښامه له کوره ونه وځي، دا د بلاگانو میاشت ده او په دې کې ډېرې خطرناکې بلاگانې را وځي او دا به هم پکې ويل کېدل چې تېر کال هغه فلانی سړی بلا په خپره وهلی وه، درې ورځې يې تودې تېې وکړې او بيا مړ شو. له خپېرې او تېې لفظ سره سم به مې د خدای بښلي پلار غېږې ته ځان رسولی و.

زه چې اوس هم کله کله د شپې له کوره وځم نو د ماشومتوب هغه بلاگانې مې مخې مخې ته کېږي، زه په دې نظر وم چې دا بلاگانې به قوي قوي جسامتونه لري، د سر وپښتان به يې په زنگنو لگېږي، غاښونه به يې د فيلانو په څېر را وتلي وي، نوکان به يې د لاس له پنځو نه هم اوږده وي، سترگې به يې سرې او ډاروونکې وي، خوراک به يې د ځناورو په څېر وي او د انسان مرگ به ورته د مچ وزر هم نه ښکاري. زره کې به مې ويل، خامخا لوی لوی ښکرونه به هم لري، چالاکي به يې له گيدرې زياته او د انسانانو د وينې له څښلو به خوندونه اخلي.

د بلا لپاره زما په ذهن کې همدا تصوير و، کله چې را لوی شوم او بلاگانې مې د سر په سترگو وليدلې، نو ځان سره مې په کرس کرس وخنډل، چې د بلا لپاره زما په ذهن کې جوړ شوی تصوير ډېر په لوی توپير مخې ته راغی.

آف خدايه! زه څومره ساده وم، ډېر وروسته پوه شوم چې دا بلاگانې خو د انسانانو په بڼو کې دي، دوی خو په لوړو لوړو بلند منزلو کې اوسېږي، په تورو شيشو او قيمتي موټرو کې گرځي، په لوړو لوړو څوکيو ناست او د اعلى مقام خاوندان دي. له ډالرو سره لوبې کوي، د انسانانو د اسيرولو او وژلو کورسونه يې ويلى. دې بلاگانو خو ځان ته په دې دنيا جنت جوړ کړی، حورې او غلمان هم لري، شراب ورته له فلتر شويو اوبو نه هم اسانه پيدا کېږي. دا بلاگانې خو د مفلسو حسونو تالاگر او سوداگر دي، دا بلاگانې خو د انسانانو په وينو پرسېدلې، زر او زور هم لري. دوی خو د ولس په

وينو اودسونه کوي. دا بلاگانې خو د خلکو په عفت، عصمت او ژوند اخیستلو کې بلا ډېرې ماهرې دي. دوی خو ښکرونه او د فيلانو په څېر غاښونه نه لري، دا بلاگانې خو د انسانانو په اختطاف او د مخدره موادو په قاچاق کې هم لاس لري. دې بلاگانو خو په هديرو هم رحم نه دی کړی، له دوی هديرې هم امان غواړي.

دا بلاگانې خو پردي جايدادونه او دولتي املاک هم غصبوي. ددې بلاگانو وجود خو له طالبانو او ISIS نه هم خطرناک دی. دا بلاگانې خو په غصب کې را لويې شوې او په غصب کې مري او پس له مرگه هم په جگو غونډيو او تپو د غصب خادرونه غوروي. دا بلاگانې خو د زړې زمانې په څېر دنيا د غوايي پر ښکر کې نه کسي، دوی خو دنيا پخپلو ښکرونو ولاړه وينې.

آف خدايه! د دوی په تصوير جوړولو کې ما څومره لويه غلطي کړې، کاش! دوی زما د خيالي تصوير په څېر وای، دوی خو دښتې غرونه او بسته شهرکونه په بډه وهي.

خبر شوم چې له ډېرو کلونو وروسته خلک ددې بلاگانو په نومونو اخیستلو هم بريالي شوي دي. بله واورئ! لکه څنگه چې په رمضان مبارکه میاشت کې غټ غټ شيطانان په زنجیرونو تړل کېږي، له چا مې واورېدل چې دا بلاگانې به هم د غټو غټو شيطانانو په څېر نيول کېږي، تړل کېږي او قانون ته سپارل کېږي، حسابونه او کتابونه به ورسره کېږي.

کاش! د بلاگانو دا د نيولو میاشت يو څو کاله پخوا راغلي وای، دومره انسانان خو به نه وژل کېدل، دومره ځمکې او جايدادونه خو به نه غصبېدل، دومره د کونډو او يتيمانو لښکرې خو به نه جوړېدې، دې بلاگانو خو مور ته صرف هديرې، بي تته سرونه او د بدن غوڅ غوڅ اندامونه په تحفو کې راکړي دي. اوس هم ناوخته نه دی (ډير آيد درست آيد) ډېره ښه خبره ده، خدای دې دا مظلوم ولس ددې دوه سيکرو بلاگانو له ظلم و شره په امان کړي. آخرت کې خو به اندامونو شاهدي ورکوي، په دې عجيب الخلق مخلوق باندې خو ۳۵ ميليونه انسانان د دوی په ظلمونو گواهي لي.

لوستونکيو!

ياد يې لرئ! الله تعالی ډېر لوی انتقام اخیستونکی دی، زه خپلې خبرې د خپل ملا صيب په دې بيت راغځاړم:

چې د زلفو په زندی يې نړول د تقوی غرونه
نن يې شونډې هم ترڅې شوې نن يې پاک د
توري زنگ شو

دروغجنو ژمنو، هېواد بحراني کر

سليم ودان

د ديموکراسۍ تر ټولو ښه ځانگړنه دا ده چې د وگړيو په خوښه او غوراوي د حکومت داسې جوړښت پکې را منځته کېږي چې په ټولو لويو او مهمو ملي پرېکړو، بوديجې او نورو لگښتونو په اړه ولس ته هر وخت حساب ورکونکی وي، د ولس او حکومت تر منځ د واکمن تارونه له منځه تللي وي او په حکومتي کچه ټولې هڅې او کاري پلانونه د هېواد او ولس د هوساينې او پرمختگ لپاره وي.

په ټولو ملي او برخليک ټاکنو کې مسايلو کې د ولس نظرياتو ته د ارزښت او درنښت په سترگه کتل کېږي. ديموکراسي ولس ته دا زمينه برابروي چې د خپلو رایو په وسيله داسې حکومت او نظام جوړ کړي چې هر وخت د حکومت، حکومتي ادارو او ولس تر منځ معلومات او شفافيت موجود وي. همدا رنگه د ولس رايې داسې فرصتونه له منځه وړي چې له هغه دې مافيا، غله، د هېواد، خلکو او حکومت ضد عناصر پيدا شي.

ديموکراسي ولس ته دا حق ورکوي چې د خپلو رایو په وسيله داسې کسان د حکومت په رأس کې راولي چې د هېوادوالو په منځ کې هر اړخيز عدالت، د فساد مخنيوی او د قانون حاکميت تامين کړي.

په ديموکراتيکو حکومتونو کې ولس ته د پوهې، ښه ژوند او د هېواد د پرمختگ لارې پرانستې وي. د هېواد هر وگړي ته دا حق ورکول کېږي چې په ملي مسايلو کې نظر شريک کړي. بله مهمه خبره داده چې د نظام په جوړښت او اصلاحاتو کې مستقيماً برخه اخيستی شي، خو له بده مرغه په افغانستان کې د ديموکراسۍ او ټاکنو دواړو بڼې بدلې دي.

په تېرو اولسو- اتلسو کلونو کې په هېواد کې څو ځله د جمهوري رياست، پارلماني او ولايتي شوراگانو ټاکنې تر سره شوې، خو د ټاکنو هر ځل تر سره کېدن له ډېرو لوړو ژورو سره مخ و. ولس هر ځل د خپل سر په بيه د ټاکنو په ملي پروسه کې برخه اخيستی ده، د هېواد په بېلابېلو سيمو کې زموږ له هېوادوالو څخه د هېواد دښمنانو هغه گوتي پرې کړي دي چې د رای اچونې په ورځ په ټاکنيزو مراکزو کې په رنگ ککړې شوې وي. په ډېرو ټاکنيزو مراکزو باندې د بريدونو پر مهال همدا رای اچوونکي شهيدان او ټپيان شوي دي. په ټوليزه توگه د افغانستان د ټاکنيز سيستم په عامولو او رامنځته کولو کې

تر ټولو ډېره سربښندنه ولس ورکړې ده. دا کار يې ددې لپاره کړی دی، چې دلته د نورو هېوادو په څېر خلک د مشروع، پياوړي، ژمن، عادل او قانوني حکومت تر چتر لاندې ژوند وکړي، خو د ولس له بې شمېره قربانيو سره سره بيا هم نه نړيوالې ټولني او نه هم افغان حکومت د ټاکنو د روڼتيا لپاره جدي گامونه واخيستل او نه هم تر اوسه په ټاکنيزو کميسيونونو کې اصلاحات او بدلون وليدل شو.

دا په داسې حال کې ده چې د ټاکنو د قانون دويمه ماده په هېواد کې د هر ډول ټاکنو تنظيم، اداره، څارنه او له ټاکنيزو سرغړونو او درغليو څخه را پيدا شويو هر ډول شکاياتو ته رسېدنه يې د ټاکنو د خپلواک کميسيون او د شکاياتو د کميسيون له موخو څخه ياد کړي دي.

سره له دې هم هر ځل د ټاکنو بهير له دومره درغليو سره مخ وي چې په نتيجه کې يې د ولس د ټاکنو په ملي پروسه کې گډون او رايه اچونه بې ارزښته شي او ټاکنې د خپلمنځي جوړ جاريو په ترڅ کې پای ته ورسېږي. په داسې ټاکنيز مدیریت کې نه د ولس استازي بريالي کېږي او نه هم په دې هېواد کې وړ جمهوري رييس ټاکل کېدای شي. تر څو چې له هر څه وړاندې د ټاکنو کميسيون له فساد څخه پاک او خپلواک نشي، په هېواد کې به همداسې بې عدالتي، غير قانوني حکومت، حکومتي چارواکي او له فساد ډکه اداره موجوده وي.

په ۲۰۱۴ز کال کې چې له افغانستان څخه د امريکا د وتلو اوازې گرمې شوې وې، نو هېواد او هېوادوال له يوه ناڅرگند سياسي او اقتصادي حالت سره مخامخ شول، خو سره له ډېرو امنيتي گواښونو خلکو په لوړه کچه د جمهوري رياست او ولايتي شوراگانو په ټاکنو کې برخه اخيستنې ثابته کړه.

له بده مرغه له ټولو امنيتي گواښونو سره سره د خلکو راوتلو قربانيو او رای اچولو ته د ټاکنو خپلواک کميسيون افغان حکومت او د نړيوالو څارونکو له خوا په ډېره سپکه وکتل شول، د ټاکنو بې پایلې کېدل او په ټاکنو شوي لگښتونه ټول اوبو يووړل او په افغانستان کې د روڼتيا او په ديموکراتيکو اصولو ولاړ حکومت او د نظام خوښه له خاورو سره خاورې شول. په ټاکنو کميسيون کې ضياءالحق امرخېل د ټاکنو کميسيون د درالانشاء رييس هغه څېره وه چې د ډېرو افغانانو په باور د ټاکنو د ملي پروسې په اخلاص او بې پایلې کېدلو کې يې رغندنه ونډه درلوده او د اوسني حکومت

د ټولو بې کفائيتو، فسادونو، نا امنيو، بېکاريو او فقر اصلي لامل امرخېل يادوي. ښاغلی غني د همدې کال د بې مدیریته او له درغليو څخه په ډکو ټاکنو کې له بې برخليک وضعيت سره مخ شو. تر ډېرو کرکېچونو وروسته د امريکا بهرنيو چارو وزير «جان کيري» په منځگړيتوب غني جمهوري رييس او عبدالله په غير قانوني ډول اجرائيه رييس وټاکل شو. ښاغلی غني واک ته تر رسېدو څو ورځې وروسته په يوه خبري ناسته کې د ټاکنو په کميسيونونو کې د فساد د مخنيوي او سمونو په اړه ډېرې جدي څرگندونې وکړې او ولس ته يې په ټولو حکومتي ادارو کې د اصلاحاتو او د اداري فساد د له منځه وړلو ژمنې ورکړې، خو ټولو افغانانو وليده چې د غني ټوله کاري دوره يوازې پر دروغجنو ژمنو، چيغو او بېخايه احساساتو ولاړه او تېره شوه.

همدا اوس د ۲۰۱۸ز کال پارلماني ټاکنو وښوده چې د پخوا په پرتله په ټاکنيزو کميسيونونو کې د فساد کچه او د مدیریت ضعف څو برابره شوی دی. په تېرو نږدې ورځو کې د فساد ملي سروې دا په ډاگه کړه چې د ښاغلي غني په حکومت کې د فساد کچه د تېټېدو پر ځای لوړه شوې ده. د کرزي د واکمنۍ تر ختمېدو وروسته په تېرو اتلسو کلو کې لومړی ځل و چې د افغانستان نږدې لس ولايتونه د مخالفينو لخوا له سقوط سره مخ شول او په لومړي ځل د پلازمېنې امنيتي وضعيت په ټوليز ډول د ډېرو شديدو امنيتي گواښونو، بريدونو او بې شمېره ولسي وگړيو د شهيد او ټپي کېدلو شاهد پاتې شو. همدا ډول په حکومت کې دننه د واک پر سر کرکېچونه هغه څه ول چې د کار کچه يې صفر ته را کښته کړې وه او فساد، اداري گډوډيو او غير قانوني او غير مسلکي مقرريو ته يې زمينه برابره کړې وه. د نړۍ د ټولو پرمختلليو هېوادونو د پرمختگ راز د هغوی د ښو رهبرانو درلودل دي، داسې رهبران چې د ولس په رايو ټاکل کېږي، زموږ د هېواد د هر وگړي د رايې تر شا دا ارمان پروت دی او په دې هدف د ټاکنو په پروسه کې برخه اخلي.

نور يوه افغان ته هم روان وضعيت او ناندري د زغملو وړ نه دي، ټول دا هيله لري چې نور يې په سترگو کې خاورې باد نشي، په ارادو يې ملنډې ونه وهل شي، د شعارونو غولونکي لوبې پای ته ورسېږي، د کار، عدالت او د قانون د حاکميت دوره پيل شي.

د ژوند وړې لارښوونې

حاکسون براون / ژ سپين سهار

- ۱۰۰ - هر څه دې چې له زړه غوښتل، ترې نهيلی نشي! څوک چې غټې هيلې لري، له هغوی ډېر ښه دي چې يوازې واقعيتونو ته ناست دي؛
- ۱۰۱ - ياد يې لره! هر څوک د ستاينې وړی دی؛
- ۱۰۲ - زامن دې وهڅوه، له شپارس کلنۍ وروسته پس له وخته کار وکړي؛
- ۱۰۳ - څه چې لاسليک کوې، لومړی يې په غور لوله! ياد يې لره غټ لاسليک د څه ورکولو او وړوکی هغه د څه تر لاسه کولو ښه ده؛
- ۱۰۴ - نورو ته دويم چانس ورکړه، نه درېيم؛
- ۱۰۵ - بې ارزښته شيان لومړی وپېژنه، بيا يې پرېږده؛
- ۱۰۶ - په غوسه کې هېڅه مکه؛
- ۱۰۷ - ډاډه اوسه او پر ځان له باور سره خونې ته ور ننوځه؛
- ۱۰۸ - مينه ناک اوسه؛
- ۱۰۹ - خلک پرېږده چې ودې پېژني چې څه ته د تينگي يې او څه ته نه يې؛
- ۱۱۰ - له «ولې؟» ډېر گټه وکړه؛
- ۱۱۱ - د خلکو ارزښت د هغوی له زړونو معلوم کړه، نه په بانک کې د هغوی له پرتې شتمنۍ؛
- ۱۱۲ - د هغه چا په څېر شه چې تر ټولو ډېر مثبت او خوځنده درته ښکاري؛
- ۱۱۳ - د لاس مينځلو د را څڅېدونکې بمبې جوړول زده کړه؛
- ۱۱۴ - هېڅ اندېښنه مکه چې اولادونو ته دې ښه شيان نشي ورکولای، تر ټو ښه څه چې لري ور يې کړه؛
- ۱۱۵ - لږ غور لرونکي شيدې وڅښه؛
- ۱۱۶ - د نوي گاونډي کره يو قاب خواره د تيارولو له ليکلې لارښوونې سره وروړه؛
- ۱۱۷ - سره (توره) غوښه لږه خوره؛
- ۱۱۸ - د يوې سيمې څرنگوالی د هغې د خلکو له چلنده سنجوه؛
- ۱۱۹ - مالگه لږ خوره؛
- ۱۲۰ - پر سياستوالو باور ونکړې؛
- ۱۲۱ - د هر ژوندي سړي درناوی وکړه؛
- ۱۲۲ - داسې کارونه کوه، چې له ارزښتونو سره دې سر خوري؛
- ۱۲۳ - له مرگ و ژوند سره له تړليو پېښو پرته هېڅه ته اندېښنه مکه، ارام اوسه! هېڅه دومره مهم نه وي، لکه په پيل کې چې ښکاري؛
- ۱۲۴ - هر څه دې چې له لاسه کېږي، د خپل مشر لپاره يې تر سره کړه، دا به دې د ژوند تر ټولو ستره پانگونه وي؛
- ۱۲۵ - په تېرو تېروتنو دې مه ژاړه، مازې يې ترې زده کوه او مخ ترې اړوه؛
- ۱۲۶ - د ښوونځي د شاگردانو د لاسي کارونو په نندارتون کې گډون کوه او تل يو څه ترې را نيسه؛
- ۱۲۷ - مه پرېږده تليفون دې د ژوند ښې شېبې در خرابې کړي! تليفون ستا د کارونو د اسانولو لپاره دی، نه د هغه چا لپاره چې زنگ يې در وهلی؛
- ۱۲۸ - که چا ستايلې، له زړه «مننه/خوښنه» ويل يې تر ټولو غوره ځواب دی؛
- ۱۲۹ - د ماشومانو خوښونه پرېږده (له ځانه ماشوم مه جوړوه)؛
- ۱۳۰ - ښه بايلونکی اوسه؛
- ۱۳۱ - ښه گټونکی اوسه؛
- ۱۳۲ - پر نورو څنډې ته نيکه کوه (نه د خلکو تر مخ).

چې دا دعا ده، که ښېرا؟!!

ليکوال: رشيد يوسفزی ژباړه: شفيع الله تاند

تېرو ورځو کې يو لوی مذهبي مجلس ته د هېواد تر ټولو وتلي مولوي صيب پخپله وينا کې وويل، امريکا خپل زوال ته په بېره گامونه اخلي. د امريکې اقتصاد نور په تپه درېدونکی دی او دفاعي ماهرین يې سر نيولي ناست دي چې په تپه درېدونکي اقتصاد اغېزې به يې څومره له منځه وړونکې وي. د هغه ستر مشر مولوي صيب په وينا، دا د مسلمان ملت د ښېراوو پايله ده. د مولويانو سياست په امريکې له لعنت پرته بل څه نه شي تر سترگو کېدی. ياد مشر په يو ځانله مجلس کې ماته وويل، خداي دې امريکا د واک له زوال وژغوري، ځکه زموږ د سياسي ژوند اروا ور پورې تړلې ده، مور خو د همدې مؤمنانو په تودو وينو د امريکې د دښمنۍ په پلمه رايې اخلو او پارلمان او نورو چوکيو ته رسېږو.

زموږ د کور څنگ ته جومات کې ديوېندي ملا د هرې جمعې په خطبه کې په ژړا- ژړا دعا کوي، وايي: «يا الله امريکا نېست و نابود کړې». د امريکې په اړه د نېست و نابود ترکيب په کثرت يادولو سره اوس شوخ هلکان ورته «نېست و نابود مولوي صيب» وايي.

يو بل شيخ القرآن صيب هره شپه د قرآني آيتونو تفسير د امريکې په زوال او پرمختلني پيلوي، څو کاله وړاندې يو سپين ساده مقتدي ترې وپوښتل: «د امريکې يادونه د قرآن په څو سورتونو کې شوې ده؟».

ټول امت د ځان هېروني په نړۍ کې د امريکايي بربادۍ په فکر اخته دی، په سياسي لوبه بوخت او پر مطبوعاتو برلاسي نجوميان هره ورځ له نويو فالونو او شمېرو سره د سياسي علم رمل او د علم جفر په مرسته د امريکې د زوال تازه او ځانگړې وړاندوينې کوي.

په دوه زره لسم، يوولسم کې د اسلام آباد په يوه ټينک ټينک کې د درس لپاره روان وم، لاس کې مې انگرېزي ورځپاڼه کې د تېرې ورځې امريکايي بوديجې په اړه خبر و، درس کې مې د امريکې او افغان پالیسۍ په دوام او استحکام خبره وکړه.

د پوښتنو-ځوابونو پر مهال د پاکستانيو سخت دريځو جنګي گوندونو د بنسټگر جنرال حميدگل لور عظمی گل په طنزي شکل وويل: «رشيد صيب! تاسې د امريکايي پالیسيو په اړه له مبالغې هم پورته خبرې کوئ، امريکا له منځه تلونکې ده، د مسلمان امت ازار ور رسېدلی دی. وگورئ! د امريکې اقتصاد او دفاع يې څه حال دی».

ورځپاڼه کې د تېرې ورځې دفاعي بوديجې سرليک مې ور وښوده ... ۶۵۰ ملیارده ډالر! نړۍ کې په دويم نوبت دفاعي بوديجه د برتانيې وه ... ۵۰ ملیارده ډالر. دا روسيه او چين خو يې په کتار کې هم نه

ول. ومې پوښتله: آغلې! آيا د اسلامي امت د ښېرو او ازار پايله دا ده چې د يوې امريکې دفاعي بوديجه د ټولې نړۍ هېوادونو له ټولو دفاعي بوديجو ډېره ده؟!

۲۰۰۱ز کې د امريکې دفاعي بوديجه ۲۵۰ ملیارده ډالره وه چې د نړۍ له پينځلسو وتليو پرمختلليو هېوادونو يې د چين په ټوليز گډون ډېره وه. ورپسې په راتلونکي کال کې ۴۰ سلنه ډېره شوه. ۲۰۰۸ز کې يې د ټولې نړۍ له ټولې بوديجې نه زياته شوه. پر عراق او افغانستان لگېدلي سلگونه ملیارده ډالر پکې نه دي حساب. سر کال د امريکې دفاعي بوديجه ۶۳۹،۱ بيليونه ډالره ده او ټوله بوديجه يې ۳،۸ کرېه ډالره.

امريکا د نړۍ يوازي هېواد دی چې ورسره د هوايي الوتکو ديارلس سمندري بېړۍ دي، خو نورې نړۍ سره يوه هم نشته.

د پاکستان دفاعي کارپوهانو د يو سينټ کام CENTCOM يا سنټرل کمانډ نوم اورېدلی دی او فکر کوي گوندي په ټول امريکايي پوځ برخمن دي. سينټ کام يوازي د منځني ختيځ او يو څه د افريقايي او اسيايي هېوادونو لپاره جوړ شوی دی سر بېره پر دې د بحرالکاھل لپاره PACAOM، د اروپا لپاره EUROCOM او د لاتيني امريکې لپاره NORTHCOM جلا- جلا عسکري ادارې دي. تېرو ورځو کې د پښتاکان وتليو روزل شويو ځواکونو Special Operation Forces د ژبې ماهرينو فارسي، عربي پوهو پوځونو په اړه مې يو راپور لوسته، کله مې چې د هغوی د ويلو او ادبياتو په اړه د هغوی پوهه وکتله، د حيرانۍ برید راته نه معلومېده. د يوه امريکايي ولسمشر دولتي الوتکې بېلگه په نړۍ کې نشته. سر بېره پر نورو کمالونو يې په دې الوتکه کې د امريکې ولسمشر لپاره ځانگړې چوکۍ وي، که د سفر پر مهال دې الوتکه کې اور ولگېږي، يا کومه بله پېښه رامنځته شي، له دې چوکۍ لاندې يوه توکمه ده چې يوازې ولسمشر ته معلومه ده. ددې په کې کارلو سره سم له واره يې چوکۍ له الوتکې بېلېږي، خپله يوه الوتکه ترې جوړېږي او ښاغلی ولسمشر روغ جوړ په امريکا کې يو ځانگړي ځای ته رسوي.

د Military Aid په شکل کې امريکا د پاکستان اسلامي جمهوريت (مجاهد!) پوځ سره هر کال ددې هېواد ۴۷ سلنه بوديجه پرېکوي. همدا شان په استخباراتي برخه کې يې ۶۲ سلنه بوديجه په غاړه اخلي. که دا مرسته پرې ودرول شي، نو د اردو لوړو افسرانو معاشونه به يې په ۲۰ ورځو کې ودرېږي.

خو مذهبي او جهادي کرامتونو والا په ضد دي چې ښېرې يې په امريکې لگېدلي دي، دا که يې د ښېرو پايله وي، نو د دعا هغه به يې څنگه وي!!؟

دولس گرامه ماغزه؛ د جگړو د کلونو محک

گل احمد «محبت»

دولس گرامه ماغزه کتاب که په لومړي ځل سړی وگوري نو فکر کوي چې دا به د اعصابو او ماغزو په اړه کوم طبي تحقیق وي، ځکه د سړي تلوسه او سپنس ورسره پیدا شي چې دا اثر باید ولولي، خو کله چې د کتاب پاڼې پرانيزي او لړلیک ولولي نو گاملاً یې گومان اړوته وڅېړي، همدا چې د لړلیک موضوعات ولوستل شي سړی په ځان پسې دومره راکاري چې له لومړۍ تلوسې یې دا څو چنده زیاته ده، د یوې سپېڅلې جگړې په نوم د یو مجهول جنگ په بیان کې دا هم له ذهنه نه وځي چې ولې دا اثر او دولس گرامه ماغزه؟؟ د ماجراً او بدبختیو په دې سفر کې سړي ته هله دا نومونه واضحې شي چې کله له پېښوره د ازاد شوي او فتحه شوي گابل شوق وکړي. کله چې سړی په کابل کې د فاتحینو په منځ کې په ناڅاپي ډول را ایسار شي، له خبرو مخکې له موټره کوز کړی شي، په وهلو او ډ بولو زغروال تانگ ته وڅېژول شي، د ټوپکونو میلی ورته سیخې شي او د کونداغونو تر گوزارونو لاندې راشي او کله چې له سړي د حکمتیا او سیاف د جرمونو بدله وغوښتل شي او دا تور هم پرې وپورې شي چې تاسو له افغانستانه پښتونستان جوړوئ نو هله به ورته پته ولگي چې دولس گرامه ماغزه څه معنا؟ دا نو هغه وخت څرگنده شي چې د وحشي ملېشو د سرلښکر مرستیال عبدالمجید روزی تفنگچه په لاس او د غاښونو په چیچلو درته ووايي چې: (میفامم که ادم سیاسی استی خود ته میگی که ده کله ام دوازه گرام مغز اس ده کله مم دوازه گرام مغز اس مارا خام کله میگفتین، مالوم میشه که خام کله اس؟) خو د دولسو گرامو مغزو کیسه همدلته نه خلاصېږي.

دولس گرامه ماغزه په ژونده بڼه د افغانستان ژوندی تاریخ بیانوي، د دې اثر تر ټولو بڼه ځانگړنه دا ده چې هر څه د لیکوال د سترگو لیدلی حال دی، ده هڅه کړې چې تر ډېره بریده د پېښو او واقعاتو لپاره کره او موثق دلایل وړاندې کړي چې ښې بېلگې یې د ډاکتر نجیب الله او اوو رهبرانو او د رهبرانو ترمنځ د لیکونو تبادلې دي، ډېر شیان حقایق وي خو مور یې د یو شمېر خلکو له خولې نه شو اورېدای، د بېلگې په توگه: د دولس گرامه ماغزه په څېر حقایق مور د یو کمونست له خولې نه شو اورېدای خو که دغه حقایق مور ته د ننگیال په څېر یو مجاهد بیانوي نو د واقعاتو په لا کره توپ د ثبوت تاپه وهي، خو د لیکوال ادبي جرائت او شهامت د ستایلو دی چې د هغه چا په اړه له حقایقو پرده پورته کوي چې د هغوی د ژوند فلسفه لا اوس هم د نورو پر

مړینه ولاړه ده. د لیکوال دا جرائت د ستایلو دی چې د داسې یو چا په اړه هغه حقایق وایي چې ټوله ټولنه یې لا اوس هم کافر او د افغانانو قاتل گڼي. د ډاکتر نجیب الله هغه لیکونه رابرسېره کوي چې د سولې او اسلام په نامه یې یو شمېر جهادي رهبرانو ته لیکلي. د ډاکتر نجیب الله هغه لیکنۍ او تېلفوني غوښتنې چې له یو شمېر مخورو افغانانو یې کړې دي چې راشئ د سولې په فضا کې واک په لاس کې واخلي او د دې ولس د هوساینې لپاره کار وکړئ خو هر چا منفي ځواب ورکړی، د دې ټولني پر وړاندې د ډاکتر نجیب الله په حقه گیل د بلا په خوله کې د ځان ورکول دي.

دولس گرامه ماغزه ډېر په کره او دقیق ډول د افغانستان د جهاد د اوو رهبرانو شخصي او سیاسي ژوند خلکو ته د حقیقت په هنداره کې ورنښي، ایا د دوی مبارزه د اسلام لپاره وه او که د قدرت لپاره؟ دوی چې کوم شعارونه په پاکستان کې د اسلام په نوم او د اسلامي نظام د جوړېدو په پار ورکول ایا دا رښتیا وو؟ ایا د دوی د اسلام او کفر تاپې د دین او مذهب لپاره وې او که نه د شخصي او گوندي گټو په خاطر؟ هغه استاد سیاف چې عربو به عمر ثالث یا درېیم عمر باله مبارزه یې د څه لپاره وه؟ هغه سیاف چې تقریر ته به یې عربو او عجمو ژړل او ده به ویل چې تر هغې د بنین سیوان د روغې جوړې ریل گاډي زما په ککړۍ تېر نه شي افغانستان ته نه شي رسېدای خپله ژمنه یې عملي کړه؟ هغه استاد سیاف چې د یو زندیق او کمونست په نامه یې د کابل د څو ځله وړاندېدو غوښتنه کوله اوس په څه حال کې دی؟

ایا جنرال دوستم مجاهد دی؟ هغه دوستم چې هم د ډاکتر نجیب الله نظام وخور او بیا یې ملېشه وو ځانونه د کابل فاتحین بلل او په یو او بل نوم یې پښتانه او مسلمانان ځورول. ایا دوستم په رښتیا خالد بن ولید دی؟ ایا حضرت صیب له زړه نه او د اسلام په خاطر دوستم ته خالد بن ولید ویل که د خپل واک د غځونې په پار یې دا کار کړی و. کله چې د جگړو په کشمکش کې دوستم ته کافر او مرتد وویل شول ایا دا هم د اسلام له نظره و؟ ایا استاد رباني په رښتیا د هېواد ولسمشر او رییس جمهور او که یو نشنلست و؟ په دولس گرامه ماغزه کې د استاد رباني هغه خطونه او شفاهي ویناوې رابرسېره شوي چې ده خپلو ازبکو ته ویل د افغانستان په تاریخ کې یو چانس مور ته په لاس راغلی، زه رییس جمهور یم، مسعود د دفاع وزیر او... ایا حکمتیا له لومړي سره همداسې مجهول سیاست درلود او یا په بار کې کور لرگی و او که اوس داسې شو؟ او ایا احمد شاه مسعود

د اسلام لپاره مبارزه کوله او په رښتیا ملي قهرمان دی؟ دا ټول واقعیتونه او سپرنې په دولس گرامه ماغزو کېږي.

بې له شکه چې په هېواد کې کمونستان او د روس غلامانو ناوېلي ظلمونه کړي دي خو په خپله یو مجاهد وایي چې مجاهدینو په کابل کې داسې کارونه وکړل چې د ثور د اوومې ترو مخ یې ورسپین کړ، په دولس گرامه ماغزو کې په څرگند ډول په کابل کې د مجاهدینو هغه ناوېلي ظلمونه او وژني بیان شوي چې سړي یې د ویلو لپاره هېڅ کومه ژبه او الفاظ نه لري. په دغه اثر کې په ښکاره ډول د مجاهدینو مبارزه د پاکستان او پنجاب په خوښه گڼلې چې اوس یې هم مور په خپلو سترگو گورو او له همدې نادودې اوس هم رنځ ورو. کله چې مجاهدینو کابل فتح کړ نو د مسلمانانو په وینو یې ولمبوه، د دې اثر ترټولو لویه ښېگڼه دا ده چې لیکوال له خپلې مشاهدې او له ثبوت سره هغه څه رااخیستي دي چې په ولس کې خوله په خوله د مجاهدینو په اړه ویل کېږي.

د بېلگې په توگه کابل کې د سپیو له خوا د مړو جسدونه خورل، د خلکو لوڼې له ځان سره بیول، پر هلکانو جنسي تېري کول، چور، لوټ او تالان کول، د مرکزي ادارې نه شتون، په یو ښار کې په یو څو نومونو د خطبو ویل تردې چې خلکو د مجاهدینو په نظام ملنډې شروع کړې او دا خبره خوله په خوله شوه چې هفت څر تانه بگیرید یک گاو مارا پس بدهید!!!

د لیکوال د خپلې مشاهدې دوه واقعي ډېري په زړه پورې دي. وایي مجاهدینو یو څوک را ایسار کړی و او په کنداغونو یې واهه، ده ویل په دا خوله خوله مي ووهئ! وهونکي کرار شول، پوښتنه یې ترې وکړه. هغه ورته وویل په همدې خولې مي دعاگانې کړي چې خدایه مجاهدین کامیاب کړي ځکه مي اوس دغه حال دی. ترټولو تریخ او د دغو ظلمونو ثبوتی واقعیت خو لا دا چې په یوه څلور لارې کې هزاره گانو یو لاروی را ایسار کړ، جېبونه یې ورته تش کړل خو د ده واسکت یې خوښ شو، نو ورته یې وویل واسکت وباسه! هغه ورسره پرتوگ او کمیس هم وویستل او لوڅ لغړ یې شعارونه ورکول چې زنده باد اسلام او زنده باد مجاهدین او...

د اثر پر ټولو خویو سربېره چې به کیسه ییز ډول لیکل شوی او سړي د واقعیتونو په موندلو او اورېدو پسې ځان پسې راکاري د طنز برخه یې لا خوږه ده، کله چې مجاهدینو کابل فتح کړ نو په وزارتونو یې لانجې شوي، ځکه نو په تنظیمي وېش کې نااهلو ته څوکی ورسېدې، کله چې د دوی یو وزیر وزارت ته ولاړ د یوې نجلی نوکان

یې اوږده ولیدل، نو په حیرت یې ورته وویل: دا نوکان دې د استنجا پر مهال نه په تکلیفوي؟ تر ټولو خندوونکي خو لا دا چې کله مدیر غفار د ترانسپورت وزیر شو ځان به یې د ترانسپورت وزیر مدیر غفار معرفي کاوه، د طنز په برخه کې یې تر ټولو لویه خوبی دا هم ده چې په ترڅو او دردوونکو حالاتو کې هم د طنز ژبه په کې کارول شوې ده، کله کله په ژبا کې هم سړی ته د قانع صیب (الله گل دانه دانه) او بکنځلي خندا ورولي. کله چې احمد سینا د مرگ په خوله کې قومندان عبدال ته په ډوزو او لافو

سر شي نو سړي ته رحيم پوف راياد شي او د عبدال به پټ پټ له ځانه سره خاندې. د خوستيانو او پکتياوالو اصطلاحگانې لا هم په خوندور حالت ليکل شوي دي او چې په جبهه کې دې د هاشم خان واسکت څېرن شي او ياران دې پرې ملنډې وهي. تر ټولو خوندور طنز څو لا دا چې استاد رباني له ډېره غمه او وېرې خپل پرتوگ چپه اغوستي و او قرض ورکه سياف ته ضامن ترې گلبدين واخله او راشه بيا مي... واخله. د طنز په برخه کې د مجاهدينو او رهبرانو کاربکاتورونه رسمول هم يو ځانگړی او جلا

کيف لري.

پر دومره نېنگنو سر بېره دولس گرامه ماغزه له يو شمېر کمزوريو او تېروتنو هم نه دی خلاص. سره له دې چې ژبه يې روانه، ساده او عام فهمه ده او په ښه صحافت چاپ شوې، يو شمېر گرامري تېروتنې په کې ليدل کېږي، د بېلگې په توگه په يو شمېر ځايونو کې يې يا گانې نه دي مراعت شوي چې سړی پرې څو څو ځله د جملې بيا بيا لوستو ته اړ کېږي.

پيکره ی بی سر

می شود. افزون بر این، توجه بر نزاکت های اجتماعی که در این کشور، در کنار بیش از ۲۰ میلیون پشتون از مجموع سی میلیون افغان، بیش از ۳۰ زبان و ۵۰ قوم دیگر داریم که نه فقط فرهنگ ها و هموطنان شمرده می شوند، بل افغان، برادر، پدر، مادر، خواهر و شرکای زنده گی ما بودند و هستند.

در مثال دیگر، هراس های ناشی از تشمت آرای پشتون ها، به این درک کمک می کند که بر اثر تقسیم آن ها، تضعیف می شویم. محور تباری کمک خواهد کرد مردم ما حول منافع مشترک، اعم از دري زبانان و پشتوزبانان، جوامع روستایی و بخش قابل ملاحظه ي جامعه ي ديني ما، به ویژه زمانی که سرنوشت افغانستان (انتخابات) در میان است، گردهم آیند تا حداقل در کمترین توقع، برای دشمنان خویش، رای ندهند.

رهبري واحد ما، نباید تنها به مفهوم بسیج پشتون ها برای تامین منافع قومي، بهانه شود. چنان چه آوردم، جامعه ي پشتون هاي افغانستان با تنوع، خلط و حضور جغرافیایی عظیمی که در ۳۴ ولایت افغانستان دارند، بر اثر ملکیت ها و تعلقات قومي و خویشي با دیگران، بدون غیرپشتون ها به راحتی نخواهند توانست به عدالت اجتماعی برسند؛ اما اگر ذهنیت هاي غیر پشتوني حاکم باشند و از فرصت هاي تجاوز بيگانه، استفاده کنند، مردم ما حق دارند تحت رهبري واحد قومي، سمت خود را با درک حقوق انساني خویش جهت روشن شدن موضع دوست و دشمن، واضح سازند و اجازه ندهند بر اثر شرایط، وقتی فقط بحث انتخابات در میان است، از تفاهم صحبت کنند، اما زمانی که از امتحان گذشتند، دشمنی ها را به نام حقوق، توجیه می کنند.

بار ها دیدیم که در خوان ما شریک شدند، اما پس از برش آن، از نان ما به نام خویش می خورند. افراد زیادی را می شناسیم که از سوی پشتون ها وارد دولت شده اند و بر ضد ما، سوء استفاده می کنند.

رهبري قومي را در صورتي که جامعه ي افغانستان در کل در مسیر آرامش، رفاه و امن طي طريق کند و نیازی به موانع نباشد، حداقل در شرایط کنوني و مقطعه يي براي رهايي ظرفیت هاي بشري خویش از چنگال سیاست ها و برنامه هاي مذمومی مي خواهيم که زبان آن ها نه فقط ارمغان فقر و اندوه قوم پشتون بوده اند، بل با نبود وحدت فکري همباران ما، کشور را تهدید می کنند.

این که بستر اجتماعی پشتون های افغانستان به شدت خشن شده است، در نبود رهبری قومی نیز است که تا قبل از هفت ثور، وابسته به شخصیت ها ملی و پشتونی بود. مردم ما را با خلای فکری، به جبهه ي مخالفانی می کشانند که به سهولت با تادیبه ي اسلحه، آنان را قادر می سازند به سوی بی عدالتی ها آتش بکشایند.

نیاز ها برای رهبري واحد قوم پشتون، همانند سر برای این پیکر عظیم اند. با ساخت این تعقل، بیش از همه، توحید ظرفیت هاي بشري ما جلو تشمت و بحران عظیم فکري را می گیرد؛ زیرا گروهی را مخالفان مسلح و بعضی را مخالفان داخلی به انزوا کشانده اند؛ شماری را جهت منافع دیگران بسیج می کنند و توده هاي کثیر را در بي خانماني عظیم قرار داده اند تا با بلاتکلیفی، گوشت دهنه ي هر سلاحي باشند.

در یک زمینه ي مدنی که از کثرت و تنوع قومی کشور یادآوری می شود، شاید تجویز نسخه ي فرد محور، درست به نظر نیاید، اما در جامعه ي ما که زمینه ي مدنی نیز به ابراز وجود ابعاد منفی انسانی کمک می کند، دیدیم که اگر حول محور تباری گرد نیایم، مردم ما که در گروه های مختلف قبيله يی، شهری، روستایی، ایدیالوژیک، دری زبان، پشتوزبان و جناح های متخاصم سیاسی از چپی به راستی و از شمالی به جنوبی تقسیم می شوند، چنانی که در پس منظر تاریخی از یک بازوی واحد عمل کرده اند، محروم می مانند.

البته ادعا ها برای داعیه ي قومی ما کم نیستند، اما مجریان این ادعا ها با کمترین آگاهی از تنوع تباری ما و لغزش های فرهنگی، سیاسی و اجتماعی خویش، بیشتر نماینده گان بخش هایی اند که با چند نفر گردآمده اند. مثلاً دفاع در دایره ي زبان پشتو، میلیون ها پشتون دری زبان یا غیرپشتو زبانی را از احاطه ي وحدت دور می کند که اگر به سطح منطقه توجه کنیم از هند تا آمو و از کشمیر تا اصفهان، تاریخ و تنوع فرهنگی دارند. در بُعد دیگر، عدم لحاظ مذهبی بودن مردم ما، آن فعالان پشتون را دچار مصیبت می کند که هرچند از قوم می گویند، اما طرز برداشت اکثریت مذهبی یا روستایی ما از داعیه ي آنان، به شرک قوم پرستی تعبیر

مصطفی عمرزی

جامعه ي پشتون ها، از زمانی که حضور شکوهند و محسوس تاریخی را در بیش از ۶۰۰ سال تاکنون، تداوم بخشیده است، از مزایای آن حاکمیت ها و رهبران خویش نیز مستفید شده اند که نه فقط پشتون، بل همه پذیر بودند.

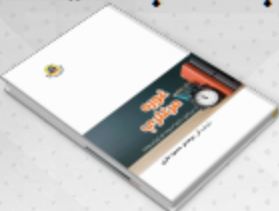
پس از شهادت محمد داوود، مردم ما مانند پیکره ي بي سر، در حالی که بخش قابل ملاحظه جوامع اقلیت ها تحت چتر تنظیم ها و احزاب چپي و راستي منسجم و جهت خواسته هاي قومي بسیج می شدند، در خلای رهبری قومی قرار گرفتند. آنان با تعهدات میان تهی و ناشی از بدفهمي و اشتباهات هر دو جانب چپی و راستی، در جایی افول کردند که رفقای کمونیست (خلقی)، بدون کمترین زمینه هاي اجتماعي، با حماقت تمام، سهم و دارایی هاي قوم خویش را نیز بخشش می کردند.

رفقای خلقی با تیشه به ریشه ي بنیاد های سیاسی و اجتماعی ما، با شورویان، ستمیان و پرچمیان، خیانت هاي هایش را توجیه کرده اند. متأسفانه جناح دیگر با فرورفتن در اعماق اخوانیسم سیاسی (در واقع تروریسم بین المللی) و تعهداتی که آنان را ناگزیر و حتی غافل می کردند بخشی از مردمان زیر لوائ شان، بخشی از جامعه ي پشتون هاي افغانستان اند و حقوق قومي نیز دارند، به ما آسیب زده اند.

دو جانب چپی و راستی، مردم ما را دچار بلایا ساخته اند. اینک در افول مردمسالاری توریدی، در جوی که برای اقلیت ها، تنوع رهبری می سازند تا به گونه اي بحث ستیز قومي برای انحصار گرمتر شود، با چنین رویکرد هایی به بزرگ نمایی محور هایی نیز پرداخته اند که در همه ي آن ها، عداوت با ما به چشم می خورند.

روند ستم ملی بالای بزرگترین قوم افغانستان (پشتون ها) و ضیاع حقوق آنان، از شتاب نمانده است. متأسفانه تحمیل حاکمیت های ائتلافی که با پشتوانه ي خارجی به مغز استخوان مملکت رسیده اند، روی اصل پشتون ستیزی نیز استوار می باشند. اگر چنین نباشد، توزیع قدرت به اساس سهمیه ي قومی، هرگز با این انتقادات توأم نمی شد تا با چشم داشت به حقوق اکثریت، بی خانماني اجتماعی را به نفع مخالفان وسعت بدهند.

دانش خپرندويې ټولنې نوي چاپ کړي کتابونه

مخامخ، بولان مارکېټ، کتابستان
مېرويس ميدان (کوټه سنگي)، مېنه پار مارکېټ، استقلال کتابخانه- کابل
کندهار: کرور کتابخانه او صداقت کتابخانه
ننگرهار: ختیځ خپرندويه ټولنه او مومند خپرندويه ټولنه- جلال آباد
پکتيا: روحاني خپرندويه ټولنه او ما شاء الله کتابخانه- گردېز
خوست: ژوندون کتابخانه او رڼا کتابخانه
مزار شريف: کتابفروشي حاجي عبدالقيوم

د تر لاسه کولو پټي
سالنگ وات، انحصارات، د پخواني ملي سپينا څنگ ته،
دانش کتابپلورځي - کابل
دېجېټل: 0783835153 | مېټه: 0700449298
برېښلیکونه: spinsahaar@gmail.com | danishdigital2020@gmail.com
مومند جاده، پخته فروشي کوټه، خلیل مارکېټ، دانش کتابخانه
احمد شاه بابا مېنه (ارزان قیمت) شهيد داود خان څلور لارې، داود خان او پي ته

د افغانستان د نښه يي ټوکیو د مخنيوي وزارت ډاير ټکټر جنرال محمد عثمان فروتن وايي: «سر کال په افغانستان کې ۸۹ سلنه افیون په هغو سیمو کې کرل شوي چېرته چې د ترهګرو او وسله والو فعالیتونه زیات دي». دې وایي، سر کال افغان چارواکیو ۴۳ ټنه نښه يي ټوکی نیولي او د نښه يي ټوکیو د قاچاق په تور نژدې د څلور زره شکمو کسانو پر ضد د هیواد د قوانینو له مخې عملیات شوي دي.

په افغانستان کې د کوکنارو کر او د افیونو او نورو نښه يي ټوکیو نړیوال مارکېټ ته قاچاق یوه نړیواله ستونزه جوړه شوې. ددې درې وارو ګاونډیو هېوادونو تر منځ ددې ستونزې د مخنیوي لپاره مرسته او د معلوماتو شریکول یو ښه اقدام دی، خو تر څو چې د کوکنارو د کر او د افیونو د پیداوار لاملونو ته پام ونشي دا ستونزه به هواره نشي.

ایرېکې د تېرو ۱۷ کلونو په لړ کې په افغانستان کې د کوکنارو د کر پای او د نښه يي ټوکیو د مخنیوي لپاره افغانستان ته ۸ میلیونه ډالر بودیجه ورکړې، خو سره له دې هم د کوکنارو کر ختم نشو او نه به دې لړ کې کېدونکیو هڅو نتیجې ورکړي دي...

سوله خوشحالي، ښه اقتصاد، امنیت او پرمختګ دی!

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**